

ΑΠΟΘΗΚΗ

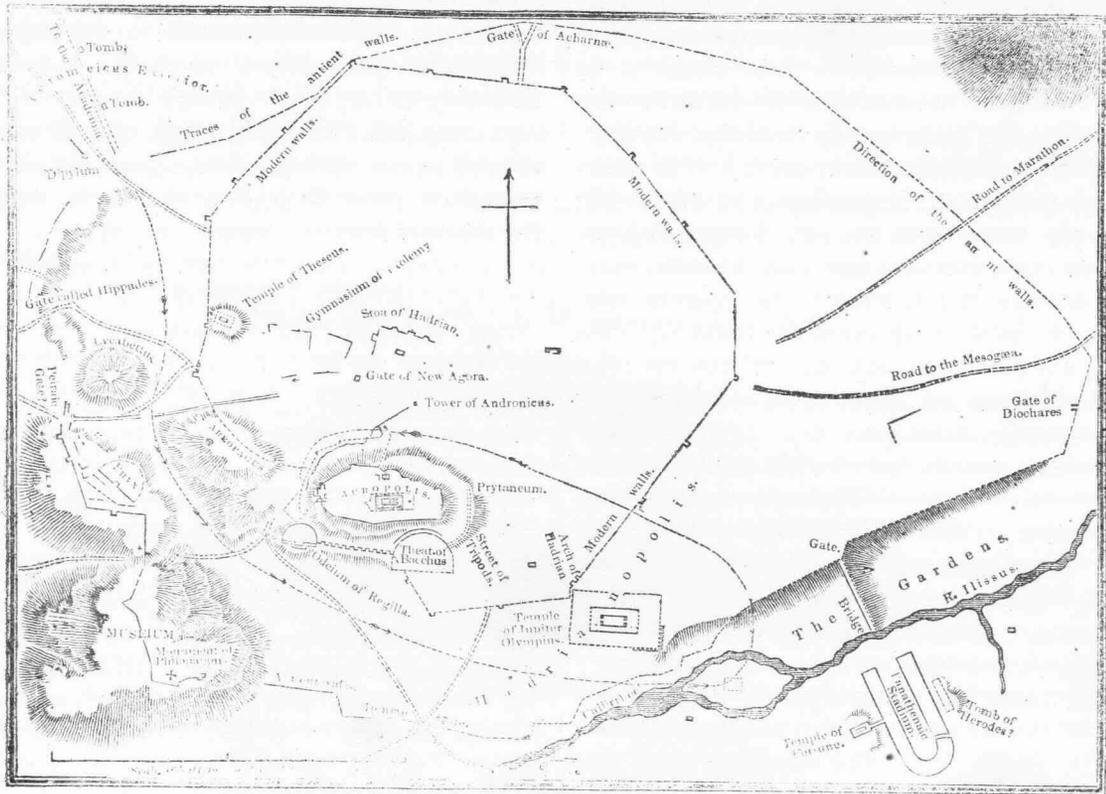
ΤΩΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 1843.]

[ΑΡΙΘ. 74.]

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.

Σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξήγησις τῶν ἐν τῷ Σχεδίῳ Ὄνομάτων.

Gate of Acharnae	Mount Anchesmus	Road to Marathon
Πύλη τῶν Ἀχαρνῶν	Ὄρος Ἀγγελισμός	Δρόμος εἰς Μαραθῶνα
Direction of the ancient walls	Road to the Mesogaia	Gate of Diochares
Διεύθυνσις τῶν ἀρχαίων τευχῶν	Δρόμος εἰς τὴν Μεσογαίαν	Πύλη τοῦ Διοχάρου
Bridge	The Gardens	R. Ilissus
Γέφυρα	Οἱ Κήποι	Π. Ἰλισσός
Panathenaic Stadium	Tomb of Herod?	Temple of Fortune
Παναθηναϊκὸν Στάδιον	Τάφος τοῦ Ἡρώδου?	Ναὸς τῆς Τύχης
Callirrhoe	Hadrianopolis	Temple of Jupiter Olymp.
Καλλιρρόη	Ἀδριανούπολις	Ναὸς Ὀλυμπίου Διὸς
Modern walls	Arch of Hadrian	Street of Tripods
Νεώτερα τεῖχη	Ἄψις τοῦ Ἀδριανοῦ	Ὁδὸς τῶν Τριπόδων

Theat. of Bacchus	Odeium of Regilla	Monum. of Philopappus
Διονυσιακὸν θέατρον	Ὦδεῖον τῆς Ρεγίλλης	Μνημ. Φιλοπάππου
Museum	Pnyx	Peiraic Gate
Μουσεῖον	Πνύξ	Πειραικὴ Πύλη
Itonian Gate	Lycabettus	Areopagus
Ἴτωνία Πύλη	Λυκαβηττός	Ἄρειος Πάγος
Acropolis	Prytaneum	Tower of Andronicus
Ἀκρόπολις	Πρυτανεῖον	Πύργος τοῦ Ἀνδρονίκου
Stoa of Hadrian	Gate of new Agora	Gymnasium of Ptolemy
Στοὰ τοῦ Ἀδριανοῦ	Πύλη νέας Ἀγορᾶς	Γυμνάσιον Πτολεμαίου
Temple of Theseus	Gate called Hippades	Dipylum
Θησεῖον	Πύλη καλ. Ἴππάδες	Δίπυλον
Traces of the ancient walls	Cerameicus exterior	To the Academia
Ἰχνη τῶν ἀρχαίων τευχῶν	Κεραμεικὸς ἐξώτερος	Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν

Αἱ Ἀθῆναι*, κείμεναι περὶ τοὺς τεσσαράκοντα σταδίους ἀπὸ τῆς θαλάσσης, κατέχουσι μέρος τοῦ κεντρικοῦ πεδίου τῆς Ἀττικῆς, καὶ τινὰ ὕψη καταβαίνοντα εἰς τὴν πεδιάδα, ἀλλὰ πάντῃ ἀπεσπασμένα, ἐκ τῶν ὀρέων τῶν ἐπὶ τοῦ ἀρκτώου μεθορίου τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὰ ὕψη ταῦτα ἐπιφανέστερα εἶναι ὁ ὄξυκόρυφος Ἀγγεσμὸς (νῦν Ἀγ. Γεώργιος), πρὸς τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τῆς πόλεως καὶ ἐπέκεινα τῶν ἀρχαίων τειχῶν ἡ Ἀκρόπολις, ἥτις περιελαμβάνετο ἐξ ὀλοκλήρου ἐν τοῖς ἀρχαίοις τείχεσιν ὁ Ἄρειος Πάγος, ἀπέναντι τῆς δυτικῆς ἐσχατίας τῆς Ἀκροπόλεως· καὶ ὁ λόφος τοῦ Μουσείου, ἐν μέρει περικεκλεισμένος εἰς τὰ ἀρχαῖα τείχη, ὁ ὕψιστος κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Κατ' ἀνατολὰς τῆς πόλεως, ὁ μικρὸς ποταμὸς Ἰλισσὸς, ὅστις πηγάζει ὀλίγα μίλια βορειοανατολικῶς τοῦ Ἀμπελοκήπου, ῥέει κατὰ νοτιοδυτικὴν διεύθυνσιν πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ Φαληρικοῦ, διαχωρίζων τοὺς ἐκ δυσμῶν λόφους τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν κατ' ἀνατολὰς ὑψηλοτέραν καὶ συνεχεστέραν σειρὰν τοῦ ὕμηντοῦ· ὀλίγον τι ἀνωτέρω τῆς τοποθεσίας τοῦ Λυκείου συνέβαλλε μετ' αὐτοῦ ὁ ἐξ ἀνατολῶν Ἡριδανός. Τὸν Ἰλισσὸν, ὅστις ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὰς ἐγγὺς τοῦ παραλίου ἐλώδεις γαίας, ἐλαττοῦσι παραπολὺ αἱ πρὸς τεχνητὴν ἄρδωσιν διώρυγες· αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐγένετο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τοπάλαι. Τὸν Κηρισσὸν παρομοίως, ὅστις ῥέει κατ' εὐθείαν πρὸς νότον ἐκ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς πόλεως, περὶ τὸ ἐν ἡμισυ μίλιον ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἐξαντλοῦσι σχεδὸν κατὰ τὸ θέρος τὰ πρὸς ἄρδωσιν ὀρύγματα, πρὶν εἶτι φθάσῃ εἰς τὴν γειτονίαν τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ προτεταγμένον σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν δεικνύει τὴν περιφέρειαν τοῦ τείχους καθ' ὃν καιρὸν ἡ πόλις εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ μεγέθους τῆς. Ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς πύλης τῶν Ἀχαρνῶν κατ' ἄρκτον, διευθύνετο πρὸς ἀνατολὰς ἐγγὺς τῆς βάσεως τοῦ Ἀγγεσμῶ, καὶ μέχρι τῆς πύλης τοῦ Διοχάρους, ἥτις ἦγεν εἰς τὸ Λύκειον· συνεζήτετο ἐπομένως παράλληλον μετὰ τὸν Ἰλισσὸν καὶ κατὰ δύσιν αὐτοῦ μέχρι τῆς πηγῆς Καλλιφρόνης ἢ Ἐννεακρούνου· ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου, ὃν διέβαινε, περιλαμβάνον ἐντὸς τῆς περιφέρειας του τὸ ἐτι σωζόμενον μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου. Ἐκ τοῦ Μουσείου ὁ δρόμος αὐτοῦ ἦτο πρὸς βορρᾶν, ἐμπερικλείων τὸ πλείστον μέρος τῆς Πνυκῆς καὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἕως εἰς τὸ Δίπυλον τὸ ἄγον εἰς τὸν ἐξώτερον Κεραμεικόν, ἢ μέγα νεκροταφεῖον, καὶ τὴν Ἀκαδημίαν, ἥτοι σχολὴν τοῦ Πλάτωνος· εἰς τὸ μεταξύ τῆς Πνυκῆς

καὶ τοῦ Λυκαβηττοῦ κοίλωμα ἦτον ἡ Πειραικὴ Πύλη. Μία δὲ γραμμὴ ἐκ τοῦ Διπύλου εἰς τὴν πύλην τῶν Ἀχαρνῶν τελειώνει τὸν περίβολον. Ἡ τοῦ τείχους διεύθυνσις ἐκ τοῦ Ἰλισσοῦ κατὰ τὴν νότιον καὶ δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ἄστεος μέχρι τοῦ Διπύλου εἶναι προφανής· τὸ δ' ἐπιλοιπὸν τοῦ τείχους, πλινθόκτιστον ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἢ καὶ ἐξ ὀλοκλήρου, δὲν ἀφῆκεν ἔχγη τινά. Τὸ ἄστει συνεζήτετο μετὰ τοὺς λιμένας αὐτοῦ, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Μουνυχίαν, καὶ τὸν Φαληρὸν, διὰ τῶν Μακρῶν τειχῶν, ἅτινα συνήπτοντο μετὰ τὸ ἄστει, τὸ μὲν εἰς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου, τὸ δὲ εἰς τὴν Πύλην τοῦ Πειραιῶς. Τὸ νότιον τείχος, τὸ ἐκ τοῦ ἄστεος εἰς τὸν Φαληρὸν, ἐκαλεῖτο τὸ Φαληρικὸν τείχος· τὸ δὲ βόρειον, τὸ ἐκ τῆς Πειραικῆς Πύλης εἰς τὸν Πειραιᾶ, διπλοῦν ὄν*, ἐκαλεῖτο ποτὲ μὲν τὰ Μακρὰ τείχη, ποτὲ δὲ τὸ Πειραικὸν Τείχος. Ἡ περιφέρεια τῆς πόλεως κατὰ τὸν Θουκυδίδην (Β'. 13) ἐν ἔτει 431 π. Χρ. ἦτον ὡς ἐπομένως:—

	Στάδιοι
Τοῦ ἄστεος, ἐξαιρουμένου τοῦ μεταξύ τοῦ Πειραικοῦ καὶ Φαληρικοῦ Τείχους διαστήματος, τὸ ὅποιον δὲν ἀπῆται φύλαξιν.	43
Τοῦ Φαληρικοῦ Τείχους	36
Τοῦ Πειραικοῦ Τείχους	40
Τῆς Παραθαλασίου Πόλεως, ἐξαιρουμένου τοῦ μεταξύ τοῦ Φαληρικοῦ καὶ Πειραικοῦ Τείχους διαστήματος	56½
	176½

Ἦτον ἄρα ὅλος ὁ κύκλος ὁ φυλασσόμενος περίπου δεκαεννέα ἢ εἴκοσι Ἀγγλικῶν μιλίων.

Αἱ κυριώτεραι Πύλαι τῶν Ἀθηνῶν, καθ' ὅσον δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέσις αὐτῶν μετὰ τινος βαθμοῦ πιθανότητος, ἐμφαίνονται εἰς τὸ σχέδιον. Τὰ κοιμητήρια περιεκύκλουν τὴν πόλιν πανταχόθεν, ἀλλ' ἐπιφανέστερα ἦσαν κατὰ τὸ βόρειον καὶ βορειοδυτικὸν μέρος, ὅπου ἤρχιζον ἀμέσως ἐξώθεν τῶν τειχῶν. Ὁ ἀπὸ τοῦ Διπύλου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν δρόμος εἶχεν ἔνθεν κάκειθεν τοὺς τάφους περικλειῶν ἀνδρῶν, οἷον τοῦ Περικλέους, Θρασυβούλου, Χαβρίου, καὶ Φορμίωνος. Ἐνταῦθα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀποθανόντων· μάρμαρον μὲ τὸνομα καὶ τὸν δῆμον ἐκάστου ἀτόμου ἦτον ἡ τιμὴ ἢ παρὰ τῆς πόλεως εἰς τοὺς ἐν μάχῃ πεσόντας ἀποδιδόμενῃ (Παιουανίου Α'. 29). Καὶ αὕτη ἡ Ἀκαδημία ἦτο τετειχισμένη, καταδεδεδωρῶς, καὶ μὲ κρήνας ὕδατος κεκοσμημένη. Πλησίον αὐτῆς ἦτον ὁ τάφος τοῦ Πλάτωνος.

Οἱ παρὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως τάφοι ἐχωρίζοντο ἀπ' αὐτῆς διὰ τῶν Κήπων, τοῦ Λυκείου, καὶ τοῦ Κυνοσάργους, καὶ φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν πολλοὶ ἐκτεταμένοι.

* Ὡς τινες ἐννοοῦσι Θουκυδ. Β'. 13.

Τὰ τείχη τοῦ ἄστεος ἦσαν ἐκ διαλείμματων ὠχυρωμένα διὰ πύργων· ἦσαν δὲ καὶ τετράγωνοι πύργοι ἐπὶ τῶν μακρῶν τειχῶν, τὰ ὅποια συνέδεον τὴν πόλιν μετὰ τοὺς λιμένας. Τὰ τείχη ταῦτα (τὸ Πειραικὸν καὶ τὸ Φαληρικὸν) ἦσαν περίπου τεσσάρων μιλίων τὸ μῆκος, καὶ 550 πόδας διεστῶτα ἀπ' ἀλλήλων· ὅτε ἡ πόλις ἦτον εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς εὐδαιμονίας τῆς, τὸ μεταξύ αὐτῶν ὑπαίθριον διάστημα περιεῖχεν ἰκανὸν ἀριθμὸν οἰκῶν, οἵτινες συνίστων διάμεσον τινὰ πόλιν μεταξύ τοῦ ἄστεος καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ τρεῖς λιμένες τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς, ἦσαν ὁ Πειραιεὺς, περιέχων τρεῖς φυσικοὺς μυχοὺς· ἡ Μουνυχία, κεχωρισμένη τοῦ Πειραιῶς διὰ τῆς στρογγύλης, προβλήτος καὶ λοφώδους χερσονήσου τῆς Μουνυχίας· καὶ ὁ Φαληρός. Οἱ τρεῖς οὗτοι λιμένες, μετὰ τῶν παρ' αὐτοῖς οἰκοδομημάτων, ἀπετέλουν ποτὲ χωριστὴν πόλιν μεγαλητέραν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηνῶν. Παραθαλασσίον τείχος, 60 Ἑλληνικῶν ποδῶν τὸ ὕψος, κατεσκευασμένον δ' ἀπὸ πελεκητῆν πέτραν, ἐξετείνετο ἀπὸ τὸν Φαληρικὸν κόλπον ὀλόγουρα τῆς βραχυῶδους χερσονήσου τῆς Μουνυχίας, λήγον περὶ τὴν τοῦ Ἀλκίμου ἄκρην· ἡ βορειοδυτικὴ καὶ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Πειραιῶς ἦτον ὡσαύτως περικυκλωμένη ὑπὸ τείχους, καταβαίνοντος μέχρι τῆς θαλάσσης· ἄλλο τείχος, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Φαληρικοῦ λιμένος, καὶ διαπερῶν τὸ ὕψωμα, ἐφθανε μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ μέσου μυχοῦ τοῦ Πειραιῶς· καὶ τρίτον τείχος διέβαινε τὸν στενὸν ἰσθμὸν τῆς Μουνυχίας. Ἦσαν δὲ ἰσχυρὰ καὶ πλείστον λόγου ἄξια τὰ ὀχυρώματα ταῦτα τῆς παραθαλασσίου πόλεως, καὶ μάλιστα τὰ τῆς Μουνυχίας, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ Σύλλα· ἡ κατοχὴ τῶν λιμένων ἐνίσχυεν οἰονδήποτε νὰ ἐξουσιάσῃ τὴν πόλιν.

Ὁ Πειραιεὺς ἦτο τὸ μέγα νεώριον τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ κυριώτερος λιμὴν τῶν πλοίων τῶν ἐνησχολημένων εἰς τὴν ἐμπορίαν τῶν γεννημάτων καὶ ἄλλων ξένων εἰδῶν. Περιεῖχε δὲ μεγάλας ἀποθήκας πραγματειῶν, δημόσια ὄπλοστάσια, τὴν ὄπλοθήκην τοῦ Φίλωνος, διαφόρους ναοὺς, θέατρον, τοῦ ὁποίου μένουσιν ἔχγη τινά, μακρὰν στοάν, ἀνάλογον τῶν Ἀσιατικῶν Βεζεστενίων, ἥτις περιελάμβανε τὸ Δεῖγμα (τόπον ἐν ᾧ ἐδεικνύοντο τεμάγια πραγματειῶν), τὸ δικαστήριον Φρεαττῦς, καὶ ἄλλα κτίρια. Ἐξ ὧν τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Πειραιῶς οὐδὲν μένει τὴν σήμερον εἰμὴ τινὰ ἔχγη θεμελίων καὶ συντρίμματα γεγλυμμένου μαρμαροῦ. Ὁ λιμὴν, καίτοι στενὴν ἔχων τὴν εἴσοδον, εἶναι ἀσφαλής. Ἡ χερσονήσος τῆς Μουνυχίας περιέχει τὸν θεμελίον ναοῦ τινός, τὰ

λείψανα μικροῦ θεάτρου, καὶ φανερὰ σημεῖα ὅτι ἴσταντο ἐπ' αὐτῆς ἐκτεταμένοι οἰκοδομαί. Ἐκ τῶν κτισμάτων ὅσα ἐκόσμου ποτὲ τὸν Φαληρὸν δὲν σώζεται τίποτε. Διακρίνεται ὅμως εἰσέτι πολλαχοῦ ἡ γραμμὴ τοῦ ἐκτεταμένου συστήματος τῶν τειχῶν, ἅτινα ὑπεράσπιζον τοὺς παραθαλασσίους δήμους ἢ πόλεις· εἰς δὲ τὴν Μουνυχίαν, πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑπάρχουν ἐτι λείψανα καὶ τειχῶν καὶ πύργων, συνιστάμενα εἰς τινὰ μέρη ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων δεδεμένων μετὰ σιδήρον. [Ἴδε Θουκυδ. Α'. 93.]

Θέλομεν προσπαθῆσαι νῦν ἐν συντομίᾳ νὰ περιγράψωμεν τὰς τοποθεσίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, ὅσαι φαίνονται μετὰ τινος βεβαιότητος ἐξηκριβωμέναι. Παρατηρητέον δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν λαμπροτέρων ἡμερῶν δὲν παρίστανον αἱ Ἀθῆναι κατὰ πρῶτην ὄψιν τερπνόν τι θέαμα, καὶ ὅτι ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν περιωρίζοντο κυρίως εἰς τὰς δημοσίους οἰκοδομάς. Ὁ Δικαίταρχος, ὅστις περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, λέγει περὶ τῶν Ἀθηνῶν τὰ ἐπόμενα:— «Ἡ δὲ πόλις ξηρὰ πᾶσα, οὐκ εὐδύρος, κακῶς ἐβρύμοτομημένη διὰ τὴν ἀρχαιότητα· αἱ μὲν πολλαὶ τῶν οἰκιῶν εὐτελεῖς, ὀλίγα δὲ χρήσιμα· ἀπιστηθεῖθ' ὅτι ἐξαιρέτης ὑπὸ τῶν ξένων θεωρουμένη, εἰ αὕτη ἐστὶν ἡ προσαγορευομένη τῶν Ἀθηναίων πόλις· μετ' οὐ πολὺ πιστεύσειεν ἂν τις.»

Τὸ ἐκπληκτικώτερον ἀντικείμενον εἶναι ἡ Ἀκρόπολις, βράχος ἀποτόμως ἀνυψούμενος ἐκ τῆς πεδιάδος, καὶ ὡς κορωνίδα ἔχων τὸν Παρθενῶνα. Ἀπέναντι τῆς δυτικῆς ἐσχατίας τῆς Ἀκροπόλεως, κεχωρισμένος ἀπ' αὐτῆς διὰ τινος κοιλώματος, εἶναι ὁ Ἄρειος Πάγος, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς καὶ ὑψηλοτέρας ἄκρας τοῦ ὁποίου ἦτο ποτὲ τὸ ταυτώνημον δικαστήριον.

Ἐγγὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς δυσμὰς ἔκειτο ἡ Πνυξ, ὅπου συνεκροτοῦντο ποτὲ αἱ δημόσιαι συνελεύσεις, καὶ ὅπου σώζεται ἀκόμη τὸ πέτρινον βῆμα, ὅθεν οἱ ῥήτορες ἐδημηγόρουν.

Πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀρείου Πάγου κεῖται τὸ κοινῶς λεγόμενον Θησεῖον, κατὰ τινὰς δὲ ἡνάς τοῦ Ἄρεως, ἐκ Πεντελικῶν μαρμαροῦ, ἐν ἀπὸ τὰ μάλιστα διατετηρημένα οἰκοδομημάτων τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Κατὰ πρῶτην ὄψιν φαίνεται τόσον ἀκέραιον, ὥστε ἀμφιβάλλει τις ἂν τῶντι θεωρῇ οἰκοδόμημα ἀνεγερθὲν 470-465 π. Χρ. Εἶναι Δωριεὺς ἡνάς, μετρίων διαστάσεων, περίπτερος ἐξάστυλος, μετὰ δεκατρεῖς κίονας ἐκατέρωθεν. Εἰς τινὰ μέρη αὐτοῦ σώζονται ἔχγη γραπτῶν ποικιλμάτων. Δέκα μετόπαι ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς μετώπου ἔχουσιν ἄθλους Ἡρακλέους, αἱ δὲ προσεχεῖς ὀκτώ

* Τὸ βόρειον πλάτος τῶν Ἀθηνῶν εἶναι 37° 58', τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Λονδίνου μῆκος 53° 43'.

(τέσσαρες ἐφ' ἑκατέρας μακρᾶς πλευρᾶς) ἀγῶνας Θησεύς.

Σχεδὸν κατ' εὐθείαν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Θησειοῦ εἶναι τὰ λείψανα τῆς νομιζομένης Στοᾶς τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐνὸς ἐκ τῶν μνημείων μ' ὅσα ὁ μεγαλόδωρος οὗτος αὐτοκράτωρ ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸν Πausανίαν, ἡ στοὰ αὕτη ἦτο κεκοσμημένη με' ἑκατὸν εἴκοσι κίονας ἐκ Φρυγίου μαρμάρου, καὶ περιεῖχε δωμάτια, αἱ ὀροφαὶ τῶν ὀπίσθων ἦσαν κεχρυσωμέναι καὶ ἐξ ἀλαβάστρου περιεῖχε δὲ καὶ βιβλιοθήκην, καὶ τὰ δωμάτια ἦσαν κεκαλλωπισμένα με' ἀγάλματα καὶ γραφάς. Τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ πιθανὸν ὅτι εὕρισκετο πλησίον τῆς στοᾶς· τὸ δὲ Γυμνάσιον τοῦ Πτολεμαίου μεταξὺ τῆς Στοᾶς καὶ τοῦ Θησειοῦ. Πρὸς νότον τῆς Στοᾶς εἶναι ὁ Πύργος τῶν Ἀνέμων, καλούμενος καὶ τὸ ὠρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρῆστου. Ἡ Πύλη τῆς Νέας Ἀγορᾶς, μεταξὺ τῆς Μεγάλης Στοᾶς καὶ τοῦ Πύργου, σώζεται ἀκόμη· συνίσταται δὲ ἐκ τεσσάρων Δωρίων κίωνων βραδωτῶν, ἐκ Πεντελικῆς μαρμάρου, οἵτινες ὑποστηρίζουσιν ἐπιστύλιον, ζωφόρον, γείσων, καὶ ἀέτωμα.

Τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου εἰσέρχεται τις διὰ τῆς Ἀψίδος τοῦ Ἀδριανοῦ, ἦτον ἐν τῶν ἀρχαιοτέρων μερῶν αὐτῆς, μετὰ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ ἐκ Πεντελικῆς λίθου οἰκοδομηθεῖσα αὕτη συνίσταται ἀπὸ κυκλοειδῆ καμάραν, ἔχουσαν Κορινθίους κίονας. Ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς ζωφόρου κατὰ τὴν μεσημβρινοανατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀψίδος μαρτυρεῖ ἀκόμη, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔδωκε τὸ ὄνομα τοῦ εἰς τὸ μέρος τοῦ ἄστεος τὸ μεταξὺ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης καὶ τοῦ Ἰλισσοῦ. Ἐνταῦθα ἴστατο ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Ὀλυμπείον· τούτου ἤρχισε μὲν νὰ οἰκοδομηθῇ Ἀντίοχος Δ' ὁ Ἐπιφανής, π. Χρ. 175—165, ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀρχαιοτέρου ναοῦ, συνετέλεσε δὲ ἡ μεγαλοδοξία τοῦ Ἀδριανοῦ. Δεκαεξὶ κίονες ἐκ Πεντελικῆς μαρμάρου, 60 πόδας τὸ ὕψος, καὶ ὑπὲρ τοὺς 6½ τὴν διάμετρον, εἶναι οἱ μόνον σωζόμενοι ἐκ τῶν 128, οἵτινες ἐκόσμουσαν ποτὲ τὸ μεγαλοπρεπὲς τούτου οἰκοδόμημα, ἐν ἐκ τῶν μεγίστων ἀφ' ὅσα οἱ Ἕλληνες ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν τῶν. Ὁ ναὸς οὗτος καὶ ὁ ἱερὸς αὐτοῦ περίβολος ἦσαν πλήρεις ἀγαλμάτων· δύο εἰκόνες τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν κατεσκευασμέναι ἐκ Θασιίου λίθου, καὶ δύο ἄλλαι ἐξ Αἰγυπτιακοῦ λίθου· τὸ δὲ ἀγαλμα τοῦ Διός ἦτο χρυσελεφάντινον, κολοσσαίου μεγέθους.

Ἡ πηγή ἡ καλουμένη Καλλιφόρη, ἡ Ἐννεάκρουνος, ἀφίστατο μικρὸν τι ἀπὸ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς γωνίας τοῦ Ὀλυμπείου. Καθ' ὅλην μὲν

τὴν πόλιν ὑπῆρχον φρέατα, ὡς παρατηρεῖ ὁ Πausανίας, ἀλλ' αὕτη ἦτον ἡ μόνη πηγὴ καθαροῦ ὕδατος. Ὑδραγωγεῖον ἐκ τῆς Κηφισίας παρὰ τὸν Κηφιστὸν ἐκτίσθη πρὸς χρῆσιν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ διαδόχου του Ἀντωνίνου. Ἡ δεξαμενὴ τοῦ ὕδατος ἦτο κατεσκευασμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Ἀγχεσμοῦ, κεκαλλωπισμένη δὲ διὰ μετώπου ἐκ τεσσάρων Ἰωνίων κίωνων. Τὸ μνημεῖον τοῦτο, δύο κίονες τοῦ ὁποῖου ἴσταντο ἐν ἔτει 1754, δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ἐπέκεινα τοῦ μέρους τοῦ λεγομένου Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰλισσοῦ, φαίνεται τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, πρῶτον μὲν κατεσκευασθὲν ὑπὸ τοῦ βῆτορος Λυκούργου, π. Χρ. 350, ἔπειτα δὲ εὐπρεπισθὲν διὰ Πεντελικῆς μαρμάρου ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὀλον τὸ μάρμαρον ἐγένετο ἀφαντον· ἀλλὰ μέρος τοῦ κτίσματος εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν ἢ κυκλοειδὲς ἄκρον, καὶ τὸ κοῖλον, ἢ τὸ μέρος τὸ εἰς παράστασιν τῶν Παναθηναϊκῶν ἀγῶνων προσδιωρισμένον, σώζονται. Τὸ μῆκος αὐτοῦ εἰς τὸ ἐνδότερον εἶναι 675 πόδων.

Ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μουσειοῦ, ὅστις χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν διὰ χαμηλῶματος, εὕρισκομεν τὸ μνημεῖον τοῦ Σύρου, τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πausανίου. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Φιλοπάππου, ἢ πρὸς τιμὴν τοῦ Φιλοπάππου, υἱοῦ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τραϊανοῦ· περιεῖχε δὲ τρεῖς παστούς, ἐξ ὧν δύο μένουσιν, ἐν οἷς ἦσαν τεθειμένοι ὁ ἀνδριάς τοῦ Φιλοπάππου αὐτοῦ, κατέγων τὸ κέντρον, ὁ τοῦ πάππου τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ ἐσχάτου βασιλέως τῆς Κομμαγενῆς, καὶ ὁ τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικατορος, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν.

Ἀνεφέραμεν ἤδη τὰ κυριώτερα τῶν ἐν Ἀθήναις ὑπαρχόντων μνημείων εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς πόλεως, ἐξαιρέσει τοῦ μικροῦ γορηγικοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους· τούτου, ἀνεγερθὲν περὶ τὸ 334 π. Χρ. (τὸ ἔτος τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκστρατείας εἰς τὴν Ἀσίαν) χυδαῖκῶς δὲ καλούμενον ὁ Λύχνος τοῦ Δημοσθένους, ἴσταται μεταξὺ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Τὸ μικρὸν τούτου οἰκοδόμημα, συνιστάμενον ἐκ κυκλοειδοῦς περιστυλίου Κορινθίων κίωνων, ἐπιστηριζομένων εἰς ὑψηλὸν τετραγωνον κρηπίδωμα, εἶναι μόνον ἐξ πόδων τὴν διάμετρον· ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἀνυψοῦται ἀπὸ τὸν θόλον ὡς κορωνίς τοῦ περιστυλίου, ἴστατο κατ' ἀρχὰς τρίπους.

Τὰ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ λοιπὰ, θέλομεν περιγράψαι εἰς τὸν προσεχῆ Ἀριθμὸν.

*Ἐπεται συνέχεια.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΟΥ ΟΠΙΟΥ.

Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε Σελ. 1-2.

Ὁ ΠΡΟΕΙΡΗΜΕΝΟΣ Ἄγγλος Δαυῖς, ὅστις ἐδημοσίευσεν πόνημά τι περὶ τῶν Σινῶν, λέγει ὅτι τὸ ὄπιον ὑπῆρξε πάντοτε ἀπηγορευμένον εἰς τὴν Κίναν· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει οὕτως. Ἐξ ἐναντίας, μέχρι τοῦ τέλους τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἦτο νόμιμος κλάδος ἐμπορίου, ἀπαγορευτικοὶ δὲ κανονισμοὶ ἐξεδόθησαν πρῶτον ἐν ἔτει 1796. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατέστη λαθρεμπόριον, καὶ μ' ὅλον τούτο ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα πέντε ἐνιαυτῶν ἢ ἐν Κίνα ἀνάλωσις τοῦ Ἰνδικοῦ ὀπίου ἀνέβη ἀπὸ 1000 εἰς περίπου 27,000 ἰδιωτικῶν κατ' ἔτος. Τὸ ὄπιον συνίστα περὶ τὸ ἡμίση τῆς ὀλικῆς ἀξίας τῶν εἰς Καντῶνα καὶ Λιντίν εἰσαγομένων Βρετανικῶν ἐμπορευμάτων, τὸ δὲ τεῖ ἀπετέλει ἦττον τοῦ ἡμίσεως τῶν ἐκ τῆς Κίνας διὰ τὴν Ἀγγλίαν ἐξαγομένων· τούτέστιν, ἡ ἀξία τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν πεμπομένου εἰς τὴν Κίναν ὀπίου ὑπερέβαινε τὴν ἀξίαν τοῦ ἐκεῖθεν παρὰ τῶν αὐτῶν λαμβανομένου τεῖου. Τοῦτο δεικνύεται εἰς πίνακα ἐν τῷ πονηματικῷ τοῦ κυρίου Δαυῖς—

Εἰσαγώγιμα τοῦ 1833.		Ἐξαγώγιμα τοῦ 1833.	
	Δίστηλα.		Δίστηλα.
Ὀπιον	11,618,617	Τεῖ	9,133,749
Ἄλλα εἰσαγώγιμα	11,858,077	Ἄλλα εξαγώγιμα	11,309,521
	23,476,694		20,443,270

Μόνον ἡ παράδοξος διαφορά τῶν Σινικῶν ἀρχῶν ἐμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν τόσον ταχεῖαν αὐξήσιν ἐμπορίου ἀπηγορευμένου ὑπὸ τῶν νόμων· ἀλλ' ἀποδεικνύεται ἐνταυτῷ πόσον δυσκόλως ἐνεργοῦνται κανονισμοὶ ἐναντίον τῶν ἔξεων καὶ κλίσεων τοῦ λαοῦ.

Τὸ Μάκαον* ἦτο κατ' ἀρχὰς τὸ κέντρον τῆς ἐμ-

* Τὸ Μάκαον, πόλις ἐπὶ νήσου ὁμωνύμου, κειμένης κατὰ τὴν εἰσόδον τοῦ ποταμοῦ τῆς Καντῶνος, ἦτον ἕως πρὸ μικροῦ τὸ μόνον κατάστημα, τὸ ὑπὸ Εὐρωπαϊῶν κατεχόμενον ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κίνας. Ἐθεμελιώθη δὲ ὑπὸ τῶν Πορτογάλλων περὶ τὰ μέσα τῆς δεκάτης ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ εἰσέτι διαμένει εἰς τὰς χεῖρας των· ἀλλὰ δὲν ἔχουσι κυριαρχικὴν δύναμιν· ἐκ τοῦ ἐναντίου, πληρόνουν ἐτησίως ἐνοίκιον τῆς γῆς, καὶ τὰ φρούρια των θεωροῦνται ἐκ διαλειμάτων ὑπὸ στρατιωτικῶν μανδραρίνων. Διατρέθει δὲ εἰς τὴν πόλιν καὶ πολιτικῶς μανδραρίνος ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κίνας, καὶ οἱ Σίναὶ κάτοικοι εἶναι ὅλως διόλου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Μάκαῳ Πορτογάλλων ἀναβαίνει εἰς 5,000, ὁ δὲ τῶν Σινῶν εἰς 30,000. Ἡ πόλις ὑπερασπίζουσι διάφορα ὄχυρά φρούρια, καθωπλισμένα με' βαρῆα κανόνια, φρουρούμενα δὲ ὑπὸ ὀλιγαριθμῶν Πορτογάλλων στρατιωτῶν, σπανίως ὑπερβαίνοντων τοὺς 250, οἵτινες ἀρχοῦνται ὑπὸ τοῦ Πορτογάλλου κυβερνήτου. Οἱ Πορτογάλλοι ἔχουσι τελωνεῖον· οἱ δὲ Ἄγγλοι καὶ ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ἐμπορεῖα εἰς τὸ Μάκαον. Περὶ τὰ τριάκοντα μίλια ἀνωτέρω τοῦ Μάκαου κεῖται τὸ βραχὺν νησίον Λιντίν, ὅπου ἤραζον μέχρι τοῦ νῦν τὰ πολεμικὰ πλοῖα, μὴ συγχωρούμενα ὑπὸ τῶν Σινῶν νὰ προβῶσι πλησιέστερον εἰς τὴν Καντῶνα. Τὰ δ' ἐμπορικὰ πλοῖα προσορμίζον αἰ εἰς τὴν Νουαμπόαν, ὡς δεκαπέντε μίλια πρὸς βορρᾶν τῆς Λιντίν, καὶ δεκά μίλια κάτω τῶν ἐν Καντῶνι ξένων ἐμπορευμάτων.

πορείας τοῦ ὀπίου· ἀλλ' ἐν ἔτει 1802, κατὰ συνέπειαν τῆς διαγωγῆς τῶν Πορτογάλλων πρὸς τοὺς Βρετανούς, μετεφέρθη τὸ ἐμπόριον αὐτὸ εἰς τὴν νῆσον Λιντίν. Ἐνταῦθα φυλάσσεται τὸ ὄπιον ἐναποταμιευμένον εἰς ἐνοπλὰ καράβια, καὶ παραδίδεται εἰς τοὺς Σίνας δι' ἐγγράφων διαταγῶν ἐκ τῆς Καντῶνος, ἀφοῦ λάβῃ τέλος ἡ πώλησις, καὶ μετρηθῶσι τὰ ἀργύρια.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν Κίναν εἰσαχθέντων κιβωτίων τοῦ ὀπίου, τὸ 1832, ἦτον 23,670, τῆς ὀλικῆς ἀξίας 15,338,160 διστήλων. Ἡ τιμὴ αὐτοῦ πρὸ χρόνων ἠλαττοῦτο, ἐνταυτῷ δὲ ἀνέβαινε ἢ εἰσαγομένη ποσότης. Ὁ κύριος Δαυῖς, γράφων κατὰ τὸ 1836, ἐκφράζεται τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἀνάβασις αὐτῆ εἶχε κάμει τοὺς Σίνας ὀλίγον τι προσεκτικωτέρους εἰς τὸ κωλύειν τὸ λαθρεμπόριον τοῦ ὀπίου. Ὁ ὑπάλληλος τῆς Σινικῆς κυβερνήσεως, ὁ συγγραφέας τὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑπόμνημα, ἐξ οὗ ἤδη κατεχωρήσαμεν μικρὸν ἀπόσπασμα, ἔδειξεν ὅτι «οἱ κατὰ τόπους διοικηταὶ ἐκδίδουσι προκηρύξεις, ἀπαγορεύοντες τὴν λαθραίαν πώλησιν τοῦ ὀπίου, ἐν ᾧ καιρῷ οἱ συγγενεῖς καὶ γραμματεῖς καὶ θεράποντες των καπνίζουσιν αὐτὸ, ὡς καὶ πρότερον. Ἐπειτα, οἱ παράνομοι μεταπράται, προφασιζόμενοι τὴν ἀπαγόρευσιν, ὑψόνουσι τὴν τιμὴν. Οἱ δὲ περὶ τὴν ἀστυνομίαν, μιμούμενοι τοὺς εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα, ἀγοράζουσι λάθρα τὸ ὄπιον, ἀντὶ νὰ προσπαθῶσιν εἰς τὴν κατάπαυσιν τῆς χρήσεώς του· καὶ τοιουτοτρόπως ματαιοῦνται αἱ ἀπαγορεύσεις καὶ οἱ κανονισμοί.» Ἐν ἔτει 1833 παρεκινήθη ὁ αὐτοκράτωρ νὰ λάβῃ νέα τινὰ μέτρα πρὸς χαλίνωσιν τῆς τοῦ ὀπίου εἰσαγωγῆς, προσδιορίζων παντοίας ποινὰς εἰς τὰς διαφοροὺς τῶν πταιστῶν κλάσεις. «Οἱ ἀγοράζοντες καὶ καπνίζοντες τὸ ὄπιον ἄς παιδεύωνται με' ἑκατὸν πληγὰς, καὶ ἄς προσηλθῶνται δύο μῆνας εἰς τὸ τιμωρητικὸν στροφεῖον (pilar). Ἄς δηλοποιῶσι τὸ ὄνομα τοῦ πωλητοῦ· καὶ ἐν ἔλλειψει τῆς δηλώσεως ταύτης, ἄς παιδεύηται ὁ καπνοβόφος, ὡς συναίτιος τοῦ πωλητοῦ, με' ἑκατὸν πληγὰς καὶ τριετὴ φυλάκωσιν. Μανδραρίνοι, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν ἐξαρθῶμενοι, ὅσοι ἀγοράζουσι καὶ καπνίζουσι τὸ ὄπιον, ἄς παιδεύωνται ἕνα βαθμὸν αὐστηρότερον τῶν ἄλλων· διοικηταὶ δὲ καὶ ὑποδιοικηταὶ, ὡς καὶ οἱ ἀρχόντες μικροτέρων περιογῶν, ἄς ὑποχρεῶνται νὰ δίδωσιν ἐγγύησιν, ὅτι δὲν ὑπάρχουν ὀπιοκαπνοβόφοι εἰς τὴν ἰδίαν ἐκάστου περιφέρειαν. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου ἐνιαυτοῦ ἄς στέλληται ὑπόμνημα πρὸς τὴν κυβέρνησιν, παριστάνον τὴν διαγωγὴν τῶν ὑπαλλήλων, ὅσοι ἐφάνησαν ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς τὸ ὄπιον καπνίζοντας.»

Πολλοὶ φρονοῦσι, καὶ τὸ φρόνημά των πιθανολο-

γείται ἐκ πολλῶν περιστάσεων, ὅτι ἡ Σινική κυβερνήσις φοβείται ὀλιγώτερον τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα τῆς τοῦ ὀπίου εἰσαγωγῆς, παρά τὴν προξενουμένην ἐκ τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ ἐξάντλησιν τῶν πολυτίμων μετάλλων. Ἀρχήτερα τὰ προϊόντα τῆς Κίνας ἐπληρόνοντο μὲ ἀργύριον, ἀλλὰ τὸ ὅπιον τόσον ἐπιτυχῶς ἐχρησίμευσεν ὡς διάμεσον ἐμπορικῆς ἀνταλλαγῆς, ὥστε κατήντησεν ὀλιγώτερον ἀναγκαία ἢ χρῆσις νομισματοκεκομμένου ἢ καὶ ἀκόπου ἀργύρου. Τὸ ἐμπόριον ὅθεν τοῦ ὀπίου ὑπῆρξε τὸ μέσον τοῦ ἀφαιρεῖν ἐκ τῆς Κίνας τὰ πολυτίμα μέταλλα· τοῦτο δὲ γίνεται ἀπὸ τοῦ 1820, καὶ ἐπέφερεν ἤδη τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς αὐτῶν. Εἰς πολλὰ ἐπίσημα Σινικὰ ἔγγραφα ἀναφέρεται μετ' ἀνακατήσεως ἢ ἐξαγωγῆ αὐτῆ τῶν πολυτίμων μετάλλων.

Ἐν ἔτει 1836 προέτεινεν εἰς τῶν ὑπαλλήλων τῆς Σινικῆς κυβερνήσεως νὰ γένῃ τὸ ὅπιον νόμιμον εἶδος ἐμπορίου, καὶ νὰ συγχωρῆται ἡ καλλιέργεια τῆς μήκωνος. Μολονότι θέλει φανῆν ἴσως παράδοξον, ἀληθεύει ὅμως ὅτι ἡ μήκων καλλιεργείται εἰς τὴν Κίναν παραβλέπει τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, αἵτινες εἶναι οἱ μᾶλλον διεφθαρμένοι ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάλληλοι. Καλλιεργείται εἰς ἐξ τούλάχιστον διαφόρους ἐπαρχίας, εἰς ἀντίθετα πέρατα τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς μίαν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἢ ποσότης τοῦ κατ' ἔτος κατασκευαζομένου ὀπίου λέγεται ὅτι ἀναβαίνει εἰς τινὰς χιλιάδας κιβωτίων, τουτέστιν εἰς περίπου τοσοῦτον, ὅσον πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν εἰσήγετο εἰς ὅλην τὴν Κίναν· ἐὰν δὲ προσθέσωμεν καὶ τὴν ποσότητα τὴν κατασκευαζομένην εἰς τὰς ἄλλας πέντε ἐπαρχίας, τὸ ἐν Κίνα γινόμενον ὅπιον εἶναι ἤδη οὐκ ὀλίγον.

Τὸν Μάρτιον, 1839, αἱ Σινικαὶ ἀρχαὶ ἔλαβον δραστηριώτερα μέτρα πρὸς κατάπαυσιν τῆς λαθρεμπορείας τοῦ ὀπίου, φυλακώσαντες Βρετανούς τινὰς ἐμπόρους, ἕως οὗ ἢ ἀνα γείρας ποσότης τοῦ ὀπίου, ἢ εἰς ἅπαντας τοὺς ἀλλοδαπεῖς ἀνήκουσα, παρεδόθη εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἐπὶ τῇ συστάσει τοῦ πλοιάρχου Ἐλλιοτ, ἐπιστάτου τοῦ ἐν Καντῶν Βρετανικοῦ ἐμπορίου, 20,283 κιβώτια ὀπίου, ἀξίζοντα σχεδὸν 3,000,000 λιτρῶν στερλινῶν, ἢ 350 ἑκατομμύρια γροσίων, παρεδόθησαν εἰς τὰς Σινικὰς ἀρχάς. Ὅλον τὸ ὅπιον τοῦτο κατεπλήρη ἐπομένως ὑπὸ τῶν Σινῶν, ἐπὶ παρουσίᾳ ξένων προσκληθέντων ἐξεπίτηδες νὰ γένωσι μάρτυρες αὐτόπται τοῦ ἀφρατισμοῦ. Τρεῖς δεξαμεναὶ, 175 πόδας μακρὰ καὶ 75 πλατεῖαι, ἤτοι μᾶσθησαν, καὶ ἐκάστου κιβωτίου μεταζυγίζομένου καὶ συντριβομένου ἐνώπιον ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, τὰ περιεχόμενα ἐβρίπτοντο εἰς τὰς δεξαμενάς. Ἡ φθορὰ ἐνηργήθη ἐν μέρει δι' ἄλατος καὶ ἀσβέστου, καὶ πάμπολλοι κατεγίνοντο ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν

εἰς τὸ ἀναδεύειν διὰ μακρῶν ξύστρων τὸ ὅπιον, ἕως οὗ ἐγένετο δυσώδης λάσπη· τότε δὲ ἠνοίγοντο αἱ δεξαμεναὶ, καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐταῖς περιεχόμενα ἐξεκένοντο εἰς τὸν ποταμὸν. Τὸ μέρος, ὅπου τοῦτο ἐτελέσθη, ἐφυλάσσετο ἐπιμελέστατα· καθεὶς τῶν ἐργατῶν ἔφερεν εἰσιτήριον γραμμάτιον, καὶ ἡ Σινική κυβερνήσις, εἰς τὴν φθορὰν τοῦ ὀπίου τούλάχιστον, ἐφέρθη μετὰ πάσης εἰλικρινείας. Περὶ τὰ 300 κιβώτια ἠφανίζοντο καθ' ἡμέραν. Οἱ Ἄγγλοι ἐμποροὶ μετὰ ταῦτα ἀπεσύρθησαν εἰς τὸ Μάκκον, ἀλλὰ μετὰ τρίμηνον ἐκεῖσε διατριβὴν ἐδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Σινῶν τὴν 27ην Αὐγούστου, κατὰ συνέπειαν τῆς ἀποποιήσεως τοῦ πλοιάρχου Ἐλλιοτ νὰ παραδώσῃ εἰς τιμωρίαν ἕνα τῶν ναυτῶν του (τόνομα τοῦ ὀπίου δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀνακαλυφθῇ), ὅστις κατηγορεῖτο ὡς φονεύσας ἐντόπιόν τινα ἐν ἔριδι. Κατέφυγον δὲ εἰς τὰ Ἀγγλικά ἐμπορικά πλοία τὰ εὑρισκόμενα εἰς Χόγγ-Κόγγ, ἀλλὰ τοῦ στόλου χρεωζόμενου τροφᾶς, καὶ τοῦ πλοιάρχου Ἐλλιοτ ζήτησαν τὴν 4ην Σεπτεμβρίου νὰ προμηθευθῇ αὐτὰς παρὰ τῶν ἐγγωρίων, τρία πολεμικά Σινικά πλοία ἀντέστησαν κατ' αὐτοῦ, καὶ συμπλοκὴ ἠκολούθησεν, ἐν ᾗ διαφοραὶ Εὐρωπαϊοὶ ἐπληρώθησαν, τινὲς δὲ τῶν Σινῶν ἐφονεύθησαν. Τοιοῦτοτρόπως περιπλεγθεῖσαι αἱ μετὰ τῆς Κίνας ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν Ἀγγλῶν ἐπέφερον τὸν εἰς ὅλους γνωστὸν πόλεμον, ὅστις ἔλαβεν ἐσχάτως εὐτυχῆς διὰ τὴν Ἀγγλίαν τέλος.

Περὶ τοῦ πολέμου τούτου εἶναι λυπηρότατον, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ ὑπῆρξε τὸ λαθρεμπόριον τοῦ ὀπίου. Ἡ κυβερνήσις τοῦ οὐρανίου κράτους, προσπαθοῦσα νὰ ἐμποδίσῃ τὴν εἰσαγωγὴν φαρμάκου, ἐκ πείρας ἀποδείχθέντος τόσον δηλητηρίου εἰς τὴν υγείαν καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ λαοῦ τῆς, ἐπραττεν ἀξιεπαίνου φιλανθρωπίας ἔργον. Ἐπικατάρατον διακηρύττουσιν αἱ Γραφαὶ τὸν ὅστις γίνεται ἀφορμὴ τῆς μέθης τοῦ πληθῆος του· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτι μᾶλλον ἐπικατάρατος ὁ χάριν αἰσχροκερδείας παρέχων εἰς τὸν πληθῆον αὐτοῦ τὸ ὅπιον, φάρμακον τόσον φθοροποιὸν καὶ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὸ σῶμα; Ποῖον λόγον ἔχουν νὰ δώσωσιν εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Ὑψίστου κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν οἱ ἐνασχολούμενοι εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦτο; Σπανίως, φεῦ! ἐρευνοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἂν αἱ ἐμπορικαὶ πράξεις των ἦναι νόμιμοι ἢ ὄχι, καὶ σπανίως δεικνύουσι φόβον τινὰ μήπως τὰ παράνομα κέρδη των εὐρεθῶσιν ἐπὶ τέλους θησαυροὶ ὀργῆς ἀποταμιευθέντες διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὀργῆς! Λησμονοῦν ὅτι ὁ Θεὸς θέλει φέρει πᾶν ἔργον εἰς κρίσιν, εἴτε φανερόν εἴτε κρυπτόν!

Ἀλλὰ μολονότι μεμφόμεθα τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἀγγλοσινικοῦ πολέμου, καὶ ἐλεεινολογοῦμεν τὰ δεινὰ ὅσα ἐπροξένησε, πέμψας πρόωρα εἰς τὸν τάφον ἀπὸ

15,000 ἕως 20,000 Σινῶν, χαίρομεν μ' ὅλον τοῦτο εἰλικρινῶς διὰ τὸ τέλος αὐτοῦ.—εὐέλπιδες ὅτι ὁ ὑπέρτατος Κυβερνήτης τοῦ παντός, ὁ διέπων ὅλα τὰ γινόμενα, θέλει μεταχειρισθῇ τὴν ταπεινώσιν τοῦ οὐρανίου κράτους πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ φωτός τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸν πολυπληθέστατον, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε σκοτεινὸν καὶ εἰδωλολάττην λαὸν αὐτοῦ.

Χαίρομεν πρὸς τούτοις, βλέποντες τινὰς τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐφημερίδων ὅτι κατακρίνουσι τὸ ἐμπόριον τοῦ ὀπίου, καὶ παρακινοῦσι τὴν κυβερνήσιν νὰ συνεργήσῃ μετὰ τῶν Σινικῶν ἀρχῶν εἰς κατάπαυσιν αὐτοῦ. Ἡ φιλανθρωπία ὑπαγορεύει τὴν διαγωγὴν ταύτην, καὶ ὁ χρυσοῦς κανὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, « Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, » ἐντέλλεται αὐτῇ.

Ἐν Εὐρώπῃ μεταχειρίζονται τὸ ὅπιον ἐξ ὀλοκλήρου ὡς ἰατρικόν. Εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀγγλίας, λαμβάνουσιν αὐτὸ διὰ τὰς μεθυστικὰς του ιδιότητας, καὶ ἡ κατάχρησις αὐτῆ λέγεται ὅτι ἠῤῥῆσεν ἐσχάτως. Τὸ λαύδανον, ἐκ τοῦ ὀπίου κατασκευαζόμενον, μεταχειρίζονται ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀστόχαστοι μητέρες καὶ τροφοὶ, καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι πάμπολλα βρέφη στέλλονται πρόωρα εἰς τὸν τάφον ὡς ἐκ τῆς καταχρήσεως τούτου καὶ ἄλλων ὀπίου περιεκτικῶν φαρμάκων.

ΚΑΣΠΑΡ ΛΟΥΣΕΡ.

Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε Σελ. 2-6.

ἘΝΘΥΜΟΝΤΑΙ πιθανῶς οἱ ἀναγνώσται, ὅτι ὁ Κάσπαρ Λουσερ ἀπέθανε βίαιον θάνατον, δολοφονηθεὶς ὑπὸ τινος ἀγνώστου ὑποκειμένου, ὡς ἐπιστεύετο κοινῶς, καὶ ὡς διεδόθη τότε εἰς τὸ δημόσιον. Ἀλλ' ἀκριβεστέρα ἐξέτασις διαφόρων περιστάσεων πιθανολογεῖ μᾶλλον τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ Κάσπαρ.

« Μεταξὺ ἄλλων ὑποχρεώσεων, » λέγει ὁ Κόμης Στάνωπ, « τὰς ὁποίας, ὡς θετὸς πατὴρ τοῦ Λουσερ, ἀνεδέχθη πρὸς τὸν δῆμον τῆς Νορμδεργης, ἦτο καὶ αὕτη, Νὰ λάβω πᾶν μέτρον ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ὑποκειμένου του. » Ὅτι δ' ἐπραξε τοῦτο ὁ εὐγενὴς Ἄγγλος, ὁμολογεῖται παρὰ τοῦ Φεουερβάχ, ὅστις, ἐν συνδιαλέξει μετ' αὐτοῦ, εἶπεν, « Ἄλλο τι εἶναι ἀδύνατον νὰ πράξῃς, ἐκτός ἐὰν κλειδώσῃς αὐτόν. » Ὁ Κάσπαρ ἦτο τεθειμένος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιστάσιν τοῦ ὑπομοιράρχου Χίκελ, καὶ αὐστηρῶς ἀπηγορευμένος νὰ ἐξέρχεται μόνος· εἰς τὰς ὥρας, τὰς μὴ ἀπιερωμένας εἰς τὴν σπουδὴν, ἠκολούθει αὐτὸν πάντοτε γενναῖος στρατιώτης ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ὑπομοιράρχου. Ἐλήθησαν δ' αἱ προφυλάξεις αὐταὶ κατὰ συνέπειαν ἀποπείρας γενομένης

ἐναντίον τῆς ζωῆς του, ἢ μᾶλλον κατὰ συνέπειαν τῆς τρώσεως αὐτοῦ. Περὶ τῆς πληγῆς ταύτης τῶντι ἀμφιβάλλεται, ἂν ἐνεποιήθη ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς ἢ ὑπὸ τῆς χειρὸς δολοφόνου. Ὁ Λουσερ εἶπεν ὅτι ὁ κτυπήσας αὐτὸν ἐφόρει « νέα ὑποδήματα » ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἄνδρα τοῦτον περιέγραψεν ὡς ἰστάμενον ὀπισθεν διαφράγματος, ἕως οὗ προέβη καὶ ἐπέβαλε τὴν πληγὴν, μόλις εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Λουσερ ἤθελε προφθάσει νὰ περιεργασθῇ τὰ ὑποδήματα, ἐνῶ τὸ ἐργαλεῖον τοῦ θανάτου ἔλαμπε πρὸ ὀφθαλμῶν του, καὶ ἐμελλεν ἤδη νὰ βυθισθῇ εἰς τὸ σῶμά του· πολὺ ὀλιγώτερον εἶναι πιθανὸν ὅτι παρετήρησε δακτυλίδιον εἰς τὸν λιγανὸν τοῦ δολοφόνου, καὶ μάλιστα κεκαλυμμένον ὄντα μὲ χειρίδα.

Τὸ δεσπόζον πάθος τοῦ Λουσερ ἦτον ἡ κενοδοξία, καὶ διὰ τοῦτο βαρέως ὑπέφερε τὴν ψυχρότητα, μεθῆς τὸ δημόσιον ἤρχιζε νὰ θεωρῇ αὐτόν. Ἀλλ' ἡ φήμη τῆς πρὸς δολοφόνῃσιν αὐτοῦ γενομένης ἀποπείρας κατέστησεν αὐτὸν πάλιν διάσημον, καὶ τῶντι παρεκίνησε πολλοὺς νὰ στοχάζωνται τὰ περὶ αὐτοῦ ἀληθέστερα παρ' ὅσον ἐνόμιζον μέχρι τοῦδε. Ἐβεβαιούτο ἤδη ὅτι οἱ τοσοῦτον χρόνον ἐν φυλακῇ αὐτὸν κρατήσαντες ἐφοβοῦντο μὴ ἀνακαλυφθῶσι, καὶ εἶχον ζητήσῃ τὸν ὀλιγόν του ὡς μέσον τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐκασφαλίσεως.

Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν τελευταίαν πράξιν τοῦ μυστηριώδους τούτου δράματος. Καιρὸν τινα πρὶν ἀποθάνῃ, εἶχε δεῖξιν ὁ Κάσπαρ Λουσερ μεγίστην ἐπιθυμίαν ν' ἀπαλλαγθῇ τῆς συνοδίας τοῦ στρατιώτου, τοῦ διορισθέντος φύλακος αὐτοῦ εἰς τοὺς περιπάτους· ἀπόντος δὲ τοῦ Κόμητος Στάνωπ, κατεπίσθη ὁ Βὸν Φεουερβάχ νὰ δώσῃ τὸ ἐλεύθερον εἰς τὸν Κάσπαρ νὰ περιφέρηται μόνος εἰς τὰς ὁδοὺς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἔξω τῆς πόλεως, ἐπομένως οὐχὶ εἰς τὸν κῆπον τῆς αὐλῆς· ἀλλ' εἰς τὸ μέρος τοῦτο ὑπῆγε τὴν 14ην Δεκεμβρίου (1833), καίτοι νουθετηθεὶς νὰ λείψῃ, ἐπειδὴ εἶχε προσκληθῆν ἐκεῖσε εἰς συνέντευξιν ἀγνώστου τινός. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχε δεῖξιν φόβον κινδύνου, καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐφρόντιζε τοσοῦτον νὰ προσφυλαχθῇ, ὅσον οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐσπούδαζον νὰ διατηρήσωσιν αὐτὸν ἐν ἀσφαλείᾳ. Ἀλλὰ κατήντα πάλιν ἀσήμαντος, καὶ ἡ κενοδοξία του ἐπαράχθη. Εἰς τὸν κῆπον τῆς αὐλῆς συνέτυχεν ἄνθρωπον, ἀλλ' οὐχὶ ἐκεῖνον ὑπ' οὗ εἶχε προσκληθῆν. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεταξωτὸν θυλάκιον ἐνῶ δ' ἐκάθιζεν ὁ Κάσπαρ Λουσερ, ἔλαβε πληγὴν εἰς τὸ στήθος ἀπὸ ξίφος, τὸ ὁποῖον ὁ ξένος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκεῖνης ἐούλαττε κεκρυμμένον. Τὴν πρώτην φορὰν καθ' ἣν ἐπληρώθη, ὁ μαχαιρώσας αὐτὸν ἐπῆλθεν αἰφνης ἐναντίον του, καὶ ὅμως ἠδυνήθη νὰ περιεργασθῇ τὰ « νέα ὑποδήματα »

καὶ τὸ «δακτυλίδιον» τὰ ὅποια ἐφέρει τότε ὁ δολοφόνος. Τώρα ἐβάδισεν ἀταράχως πρὸς τὸν ἐχθρόν του, εἶχε πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσῃ αὐτὸν λεπτομερῶς, καὶ μ' ὄλον τοῦτο ἀρίστον μόνον περιγραφὴν τοῦ ὑποκειμένου του ἠμποροῦσε νὰ δώσῃ. Κτυπηθεὶς ὁ Κάσπαρ, ἔβριψε τὸ θυλάκιον, ἔσπευσεν οἷκαδε εἰς τοῦ διδασκάλου Μέιερ, ὑπὸ τὴν φροντίδα τοῦ ὁποίου εἶχε τεθῆ, καὶ εἰς τοῦτον ἔδειξε τὴν πληγὴν· ἀλλ' εἰς τὰς κατεπειγούσας ἐρωτήσεις, τὰς προτεινομένας εἰς αὐτὸν πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν περιστάσεων τοῦ συμβεβηκότος, δὲν ἔδιδε καμμίαν ἀποκρίσιν δι' ἀρκετὴν ὥραν. Δῆλον ὅτι δὲν εἶχεν ιδέαν ὅτι τὸ τραῦμα ἦτον ἐπικινδύνου χαρακτήρος· καθότι τὸ ἐσπέρας τῆς δεκάτης ἕκτης (τῆς προτεραίας τοῦ θανάτου αὐτοῦ) ἐλλάλει περὶ τελειώσεως ἔργου τινὸς μετὰ τὴν ἀνάβρυσίν του. Τῶντι τὸ τραῦμα δὲν ἐφάνη ὡς πιθανῶς θανατηφόρον εἰς τοὺς ἰατροὺς· «ἦτο δὴ ἡμισυ δακτύλου ὑπὸ τὸ κέντρον τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ, καὶ τρεῖς δακτύλους ἀπὸ τὴν μέσσην γραμμὴν τοῦ σώματος; ὀξέως συρμένον μὲ ὀξείαν δίστομον μάχαιραν· ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον εἶχε μῆκος τριῶν τεταρτημορίων τοῦ δακτύλου.» Κατὰ τὴν γνώμην δύο ἰατρῶν, δὲν ἀπητήτετο ξίφος δολοφόνου πρὸς ἐμποίησην τοιοῦτου τραύματος, ἀλλὰ κοινὴ μάχαιρα ἤροῦσεν. Ἄλλος τις ἐφρόνει ὅτι τραῦμα τοιοῦτο δὲν ἤθελεν ἀποβῆ θανατηφόρον, ἀν ἐνεποιεῖτο μίαν πλευρὰν κατωτέρω.

Τὸν καιρὸν τοῦ συμβεβηκότος τούτου, τὸ περὶ τοῦ Κάσπαρ διήγημα εἶχε παύσει πλέον τοῦ διεγείρειν μεγάλην προσοχὴν· οἱ ἔνοχοι τῆς πρωΐμου αὐτοῦ φυλακώσεως δὲν ἐκινδύνουν ποσῶς νὰ ἀνακαλυφθῶσι, καὶ ἐπομένως ἤθελον εἶσθαι ἀσφαλέστεροι ἀν ἄρινον τὸ θυμὰ των νὰ κατακτήσῃ ἀσήμαντον, παρ' ἀν διήγειρον πάλιν τὴν δημόσιον προσοχὴν. Ἀλλὰ, καὶ ἀν ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκρινον ἀναγκαῖον τὸν θάνατον τοῦ Ἄουσερ, εἶναι τὰ μέγιστα ἀπίθανον ὅτι ἤθελον ζητήσῃ νὰ κατορθώσωσι τὸν σκοπὸν των εἰς τοιοῦτον δημόσιον τόπον, καὶ εἰς καιρὸν καθ' ὃν ἡ πράξις ἐμελλε βεβαίως νὰ ἀνακαλυφθῆ ἐντὸς ὀλίγου, καὶ ὁ φρονεὺς νὰ καταδιωχθῆ εὐκόλως. Πρέπει δὲ καὶ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι δολοφόνος ἤθελε κτυπήσῃ εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὄχι κατὰ πλαγίαν διεύθυνσιν· τῶντι ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ ἄμεσος θάνατος τοῦ σραγίου του, καὶ ἀν ἡ μία πληγὴ δὲν ἐτέλει τὸ ποθούμενον, δευτέρα καὶ τρίτη ἤθελον ἐπιβληθῆν. Ἀλλὰ περιττὸν εἶναι νὰ χρονοτριβῶμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· πᾶσα περίστασις τείνει πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Κάσπαρ Ἄουσερ ἦτο πάντῃ ἀνάξιος πίστεως· μόλις δ' ἔμπορεῖ τις ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἐτραυματίσθη ἰδιοχείρως, ἀλλ' ἀνευ σκοποῦ αὐτοκτονίας. Ὁ ἰατρὸς τοῦ δήμου παρετήρησεν ὅτι «ἀπαν-

τες οἱ ὑπὸ ξένης χειρὸς πληγόνόμενοι ἀνησυχοῦσι περὶ τῆς πληγῆς καὶ τῆς τύχης αὐτῶν· ἀλλ' οἱ πληγόνοντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς δὲν δεικνύουσι καμμίαν μέριμναν, μένουσι ἀδιάφοροι, καὶ μόλις λαμβάνουσι τὸν κόπον νὰ ἐρωτήσωσι περὶ τῆς θέσεώς των· τοῦτο δ' ἐφάνη καὶ εἰς τὸν Κάσπαρ Ἄουσερ.»

Ἐπὶ τέλους, ὁ Κόμης Στάνωπ παρατηρεῖ.—«Πρῶτον, ὀξύτατον καὶ λεπτότατον ἐγγχειρίδιον, ὁποῖον τὸ τὴν πληγὴν ἐμποιῆσαν, ἠδύνατο διὰ πίεσεως, οὐχὶ διὰ κτύπου, νὰ ἐμβῆ πολὺ βαθύτερον παρ' ὅσον ἐκεῖνος ἐσκόπευεν, ἅμα ὑπερέβαινε τὴν ἀντίστασιν τοῦ φορέματός του, τὸ ὁποῖον ἦτον ἐστουππωμένον.

«Δεύτερον, ὁ Κάσπαρ Ἄουσερ, ὁ πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος σπουδαίως νοσητηθεὶς περὶ τῆς εἰς τὸ ψεύδεσθαι ἐπιβρομίας του, ἐγνωρίζεν ὅτι πολλοὶ δὲν ἔκρινον αὐτὸν ἀξιοπίστον· εἶχε δὲ μάθει παρὰ τοῦ Φεουερβάχ ὅτι καγὼ ἀμφιβάλλον περὶ πολλῶν μερῶν τῆς ἱστορίας του· ὅθεν ἦτον ἐπόμενον νὰ περιμένη πληρῆ καὶ λεπτομερῆ ἔρευναν ὄλων τῶν ἐκθέσεων του, καὶ ἴσως ἐσκόπευε, διὰ πλαστῆς δολοφονίας, νὰ ἐπιθέσῃ τὴν σφραγίδα τῆς ἀληθείας καὶ ἀξιολογότητος εἰς τὸ διήγημά του, ὡς καὶ νὰ ἀναξιοποιήσῃ τὴν προσπάθειαν τοῦ δημοσίου, καὶ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κατοικῆ ἀσφαλῶς ἐν Ἀνσπάχ, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ μετακομισθῆ ἄλλοθί του.

«Καὶ τρίτον, ἡ πλαστὴ δολοφονία τοῦ Κάσπαρ Ἄουσερ δὲν πρέπει κατ' οὐδένα τρόπον νὰ θεωρηθῆ ὡς μεμονωμένον πρᾶγμα, ἢ ὡς ἱστορηθῆν παρ' ἀξιοπίστου ὑποκειμένου, ἀλλ' ὡς συνεχόμενον μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἐκθέσεων καὶ μετὰ τῆς γνωστῆς ἐπιβρομίας του εἰς τὸ ψεύδεσθαι καὶ διεγείρειν προσοχὴν.»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Η ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗΣ πρωτεύουσα τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας, ἀλωθεῖσα ὑπὸ Σουλτὰν Μεχμέτ τοῦ Β' ἐν ἔτει 1483, κεῖται εἰς 41 βορείου πλάτους, ἐπὶ τῆς Προποντιδος, καὶ παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν ἢ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου, ὅστις συνδέει τὴν Προποντιδα μὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον.

Ὁ τόπος, ὃν κατέχει, εἶναι φύσει κατὰλληλός πρὸς οἰκοδομὴν μεγαλοπόλεως. Ἀκρωτήριον τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, μετρίως ἐπικλινές, καὶ ἡσφαλισμένον διὰ στενωπῶν πορθμῶν, ἐκτείνεται πρὸς συνάντησιν τῆς Ἀσιατικῆς ἡπείρου, ἀπ' ἧς διαχωρίζει αὐτὸ λαϊκὸς ὕδατος ἐπὶ τοσοῦτον ἐστενωμένους, ὥστε εἰς ἐν τεταρτημόριον τῆς ὥρας λέμβος δύναται νὰ κωπηλατήσῃ ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἡπειρον. Ὁ λαϊκὸς ἢ πορθμὸς οὗτος, καλούμενος ὁ Βόσπορος, βέει περὶ τὰ δεκαπέντε μίλια ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μετὰ τῶν τερνῶν αἰγιαλῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, φαινόμενος ὡς μεγαλοπρεπῆς τις ποταμὸς, ἕως οὗ, ὁρμητικῶς διαβαίνων παρὰ τὴν γωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰσέρχεται εἰς τὴν Προποντιδα. Ἀλλὰ, πρὶν χαθῆ ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσῃ, κάμνει βαθύν τινα ἀγκώνα ἢ εἰσοδὸν ἐκ δεξιῶν, βέρον μετὰ τῆς τοῦ τριγώνου τῆς κυρίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν προκείμενων τοῦ Γα-

λατῆ καὶ Σταυροδρομίου, καὶ ἀποτελῶν τὸν Κεράτιον Κόλπον, ὅστις εἶναι ὁ ἀρμοδιώτατος καὶ ὁ ὀρειώτατος τῶν λιμένων.

Τὸ σχῆμα ὅθεν τῆς περιφερείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως παριστάνει ὡς ἐν ἀνόμοιον τρίγωνον, τοῦ ὁποῦ ἡ ὀξεία γωνία, ἢ πρὸς Ἀσίαν ἀφορῶσα, περιβρέεται ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Βοσπόρου, ἢ κατὰ ἄρκτον πλευρὰ ὑπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου, καὶ ἡ κατὰ μεσημβριανὴν ὑπὸ τῆς Προποντιδος· ἡ δὲ τοῦ τριγώνου βάσις, πρὸς δύσιν, κατὰ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, ἢ μετὰ τῆς Εὐρώπης τὴν πόλιν συνδέουσα, εἶναι ἀνεωγμένον ὑψηλὸν ἰσόπεδον, μικρὰς τινος ἔχον ἀνωμαλίας. Τὸ ἐμβαδὸν τοῦ τριγώνου τούτου κατέχουσι ταπεινοὶ λόφοι, ὑψηλότεροι μὲν πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς καὶ τὸ προάστειον τοῦ Ἐγιοῦπ, βαθμυδὸν δὲ χαμηλοῦμενοι πρὸς τὴν ἄκρην τοῦ Σαραγίου,--τὴν κορυφὴν τοῦ τριγώνου,--ἐκκλίνοντες ἐκατέρωθεν πρὸς τὴν Προποντιδα καὶ τὸν Κεράτιον Κόλπον. Ὡς ἡ Ῥώμη ἦτον ἐπὶ ἐπτὰ λόφων ἠχοδομημένη, ὡσαύτως οἱ Ῥωμαῖοι θεμελιωτὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκάλεσαν τούτους «Ἐπτὰ Λόφους», καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν «Ἐπτάλοφον», μολοντί, ἀν ἡ κυριώτερα σειρὰ μόνον ἐλογαριάζετο, ἤθελον εἶσθαι ὀλιγώτεροι· ἀν δὲ συμπεριλαμβάνοντο καὶ τὰ μικρότερα ὑψώματα, ἤθελον εἶσθαι ὑπὲρ τοὺς ἐπτὰ. Τὴν βᾶσιν τοῦ πρώτου λόφου, κατὰ τὸ δὲ μέρους τοῦ τριγώνου, καλύπτει τὸ εὐμέγεθες παλάτιον τοῦ Σουλτάνου, τὸ Σαραγιον, ὅπισθεν τοῦ ὁποῦ, ἐξ εὐωνύμων τῆς ὑψηλῆς λεγομένης Πόρτας, ἀναφαίνεται ὁ θόλος τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τὸν δεύτερον λόφον στέφει ὁ τολμηρὸς καὶ ὑψηλὸς θόλος τοῦ Τεμένους Ὀσμάνι. Ἐπὶ τοῦ τρίτου λόφου πυργοῦται τὸ ὑψηλότερον ἐπιτέμενος Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς· ἀρχαῖον δὲ τὴν ὑδραγωγείον, καμάρας ἔχον ἰκανοῦ μεγέθους, καὶ γενικῶς ἀποδιδόμενον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Οὐάλεντα, ἐνόησε τὰς κορυφὰς τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου λόφου. Ἐπὶ δὲ τοῦ πέμπτου, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς ἐν τῇ τριγώνῳ μικρᾶς σειρᾶς, ὑπάρχει λεπτός τις ὑψηλὸς πύργος, οἰκοδομηθεὶς τὸ 1828, ὅπου μένει πάντοτε φυλακὴ τις ἀγρυπνοῦσα πρὸς τὴν ταχυτέραν ἀνακάλυψιν καὶ διακέρυξιν τῶν συνελθῶν ἐκρηγνυμένων πυρκαϊῶν. Ἡ ἐπὶ λόφων τοποθεσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἡ πρωτίστη αἰτία ὅχι μόνον τοῦ εἰκονικοῦ ὄραίου φαινομένου τῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς υγιεινότητος καὶ κατὰ συγκρίσιν καθαριότητος αὐτῆς. Λαμβάνει ὅλας τὰς ὁροσερὰς αὔρας ἐκ τοῦ Βοσπόρου, τῆς Προποντιδος, καὶ τῶν πλησιοχώρων πεδιάδων τῆς Θράκης· καὶ ἡ ἀκαθαρσία, ἣτις ἄλλως ἤθελον ἐπισωρεύεσθαι, καταβάλλει τὰς πλευρὰς τῶν λόφων πρὸς τὸν λιμένα ἢ τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ὅθεν ἰσχυρὸν βρῦμα τὴν ἀφαρπάζει. Τὸ ἐκ φύσεως τοπικὸν τοῦτο πλεονέκτημα καθιστάνει ἐτι μείζον ἢ πληθὺς τῶν κρηνῶν καὶ ἡ ἀφθονία τοῦ βέροντος ὕδατος, τὸ ὁποῖον συναποφέρει πάντοτε μέρη τινὰ τῶν ἀκαθαρσιῶν, ὡς καὶ αἱ βραγδαῖαι βροχαί, αἰτίνες, πίπτουσαι, καθαρίζουν ἐντελῶς τὰς πλευρὰς τῶν λόφων. Τὸ κάτω κράσπεδον τῆς πόλεως τὸ ἀπτόμενον τοῦ λιμένος, καὶ τὸ προάστειον τοῦ Γαλατᾶ ἐπὶ τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς τοῦ Κερατίου Κόλπου, δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ βυραροὺς τόπους, ἀλλὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν γένει δὲν ἤθελον εἶσθαι ὀρθὸν νὰ ὀνομάσῃ τις οὕτω, μολοντί ἐκ διαφόρων ἄλλων αἰτιῶν τὸ ἐνδοτέρον τῆς πόλεως δὲν εἶναι κατ' οὐδένα τρόπον τόσον ὀραῖον καὶ ἀξιοθαύμαστον, ὅσον ἡ ἐξωτερικὴ θεωρία τῆς.

Τὸ σχῆμα τοῦ τριγώνου εἶναι ὀπωσοῦν ἀνώμαλον· ἢ ἐπὶ τῆς Προποντιδος πλευρᾶς του ἐκ τοῦ λεγομένου Ἐπταπυργίου μέχρι τῆς τοῦ Σαραγίου ἄκρας εἶναι πολλὰ τῶν δύο ἄλλων μακροτέρα, πέντε ὡς ἔγγιστα Ἀγγλικῶν μιλίων ἔχουσα μῆκος. Ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης τὰ παλαιὰ τείχη καὶ οἱ πύργοι εἶναι κατηρειπωμένα, ἐπὶ δὲ τῆς πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον σχεδὸν διόλου ἐξηφανίσθησαν. Ἀλλὰ πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς παριστᾷ ἡ Κων-

σταντινούπολις διπλὴν γραμμὴν ὀχυρῶν καὶ ὑψηλῶν πετρίνων τειχῶν (ἔργον Θεοδοσίου τοῦ Β'), ἅτινα εὐκόλως ἠδύνατο ἐντελῶς νὰ ἐπισκευασθῶσι· τούτων τὰ πλέον κατεφθαρμένα μέρη παριστάνουσι τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ καὶ ζωγραφικὰ δειγμάτια τεχνικῶν ἐρειπίων, ὅποια οὐδεμί' ἄλλη πόλις πιθανὸν ὅτι δὲν δύναται νὰ καυχήσῃ. Τὸ μῆκος τῆς ἐσχάτης ταύτης τῶν τειχῶν γραμμῆς ἀπὸ τῆς ἐνδοτέρας ἄκρας τοῦ λιμένος μέχρι τῆς Προποντιδος εἶναι τεσσαρῶν περίπου Ἀγγλικῶν μιλίων. Τὰ τείχη εἶναι ἐκ βραχέων διαλειμμάτων προσωχωρωμένα διὰ πύργων, ὡς ἐπιτοπλεῖστον ὀρθογωνίων. Πολλὰ Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα ὑπάρχουσι ἐμβεβλημένα εἰς τὸ μέτωπον αὐτῶν· οὐδ' ἔλαβον οἱ Γούρκοι τὸν κόπον ν' ἀφαιρέσωσι τοὺς πολυαριθμούς Ἑλληνικοὺς σταυροὺς, τοὺς ἐπὶ τῶν πύργων καὶ ὑπὲρ τῶν πυλῶν γεγλυμένους. Ἐκτὸς τῶν διπλῶν τειχῶν, τὰ ὅποια εἶναι σχεδὸν ἀκέραια, καὶ εἰσέτι διατηροῦσι τὰς ἀρχαῖας ἐπάλλξεις των, ἦτο τετειχισμένη κατὰ πρόσωπον καὶ ἡ ἐξωτέρα τάφρος, τρίτον ἀποτελοῦσα προμαχῶνα, ἀλλ' οὗτος κατεστράφη ἐν μέρει, καὶ φαίνεται ὅτι ποτὲ δὲν ἦτο διὰ πύργων ὠχυρωμένος. Ὁ Φλωρεντῖνος Βονδελμόντιος, ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντι σχεδίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1482, καταθέτει ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πύργους, ἐξ ὧν δὲν ἴστανται νῦν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι. Τὰ μετὰ τῶν τειχῶν διαστήματα εἶναι πολλαχῶς πεφραγμένα μὲ γόματα καὶ σωροὺς τῶν προμαχῶνων, ὅστινες κατέπεσον ὑπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ πολέμου ἢ τῶν σεισμῶν. Ἡ μεγάλη τάφρος, εἰκοσικοῦ ἢ τριάκοντα ποδῶν ἔχουσα πλάτος, καλλιεργεῖται ἐν μέρει, εἰς κήπον λαχάνων μεταβληθεῖσα.

Κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην ὑπάρχουν ἐξ πύλων--1. Ἐγρὶ Καπουσί, τουτέστιν ἡ Πλαγία Πύλη· 2. Ἐδρηνὲ Καπουσί, ἢ Πύλη τῆς Ἀδριανουπόλεως· 3. Τὸπ Καπουσί, ἢ Πύλη τῶν Τηλεβόλων, δι' ἧς ὁ κατακτητὴς Μεχμέτ Β' εἰσῆλθεν ἐν πομπῇ εἰς τὴν ἀλωθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ πόλιν· 4. Σηλύβρι Καπουσί, ἢ Πύλη τῆς Σηλυβρίας· 5. Γενὶ Καπουσί, ἢ Νέα Πύλη· 6. Ἡ τοῦ Ἐπταπυργίου. Ἡ Χρυσὴ Πύλη, ἢ τὸσον περίφημος παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῖσιν, ἐξήτθη ματαίως, ἀν καὶ πύλη τις, νῦν ἐξ ὀλοκλήρου πεφραγμένη, μὲ δύο εὐτελεῖς κίονας ὑποστηρίζοντας χαμηλὴν τινα καμάραν, δεικνύεται κάποτε ὡς ἐκείνη τὰχα εἰς τοὺς περιηγητάς. Πλησίον τῆς Πύλης τῶν Τηλεβόλων, ἔπου ἔπεσε γενναίως μαχόμενος ὁ ἔσχατος τῶν Χριστιανῶν αὐτοκρα-

* Ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος τάσσει τὴν Νέαν Πύλην εἰς τὴν πλευρὰν τὴν ὑπὸ τοῦ Κερατίου Κόλπου βρεχόμενην· ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὲν συμφωνεῖ μετ' αὐτοῦ οὔτε ὁ Μελέτιος, οὔτε ὁ Ἄγγλος, ἐξ οὗ ἐρανοῦμεθα τὴν περιγραφὴν ταύτην.

† «Ἡ Χρυσὴ Πύλη» λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος, «ἦτον ἠχοδομημένη ὡσπερ τὸσον θριάμβου, περιεχυρωσμένη ὅλη· ἀνυψώθη δὲ παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μετὰ τὴν κατὰ τοῦ τυράννου Μαξιμου νίκην, καὶ εἶχεν ἔνωθεν χαλκῆν καὶ περιεχυρωσμένην τὴν εἰκόνα τῆς νίκης ταύτης. Διὰ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἦτον ἔθος νὰ εἰσέρχονται εἰς τὸ Βυζάντιον οἱ μετὰ θριάμβου ἀπὸ νίκης ἐπιστρέφοντες αὐτοκράτορες καὶ τῶν μετὰ πομπῆν λαμπρὰν καὶ ἐνδοξον κρότον. Περὶ δὲ τὸν στολισμῶν τῆς Πύλης, Μανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς γράφει ταῦτα, «Ἀποσιωπῶ τοὺς πρὸ τῆς Χρυσῆς Πύλης κίονας καὶ τοὺς μαρμαρίνους πύργους τῆς· τοὺς δὲ τῆς ἀρίστης καὶ θαυμασιωτάτης τέχνης ἄλλους τοῦ Ἡσακλέους, τοῦ Προμηθέως τὴν βάσανον, καὶ τὰ ἀπὸ μαρμάρου λοιπὰ ἄλλα, τίς ποτε δύναται ἀξιῶς νὰ θαυμάσῃ; Μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν Μεχμέτ ὁ Β' (περὶ τὸ 1488 ἔτος), μετακινήσας καὶ πλατύνσας τὰ τοῦ Ἐπταπυργίου τείχη, κατέβριψε τὴν Πύλην ταύτην, καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὴν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικοδομηθέντος Ἐπταπυργίου.»

τόρων Παλαιολόγος, φαίνεται το ρήγμα, δι' οὗ οἱ Τούρκοι πολιορκηταὶ ἐχύθησαν εἰς τὴν πόλιν· τὸ εὐρὺ τοῦτο σχίσμα, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν ἐπανωρθώθη, γέμει νῦν ἀπὸ δένδρα καὶ θάμνων. Ἐρημιά τις, ἡσυχία, καὶ μοναξία, δυσνόητοι καὶ σχεδὸν ἀπίστευτοι ἐγγὺς τόσον μεγάλης πρωτευούσης, βασιλεύουσι ἀμέσως ἐπέκεινα τῶν τεχνῶν τούτων. Τὴν δὲ μεταγχειλικὴν ταύτην θεωρίαν ἐπαυξάνουσι διάφορα κοιμητήρια, μετὰ βαθυχρόων κυπαρίσσων καὶ λευκῶν ἐπιτυμβίων μαρμάρων, ἐξωθεν τῆς πόλεως κείμενα.

Τὸ τρίγωνον, ἐφ' οὗ ἡ Κωνσταντινούπολις κεῖται, ὑπερμεγάλουνα συγγραφεῖς τινές. Ὁ Τουρνεφόρτιος, ἀκριβῆς ἐν γένει παρατηρητής, κάμνει τὴν περιφέρειαν τοῦ τριγώνου εἰκοσιτριῶν μιλίων· ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν τὸ μῆκος τῶν τριῶν πλευρῶν δὲν ὑπερβαίνει πολὺ τὰ δεκατρία μίλια. Ὁ Γύλλιος κάμνει ὅλην τὴν περιφέρειαν μικρόν τι ὀλιγωτέραν τῶν δεκατριῶν μιλίων, σύμφωνος σχεδὸν μὲ τὸν Χαλκοκονδύλην, ὅστις λογαριάζει αὐτὴν ὡς 111 σταδίων. Τὰ τριπλά δὲ τεῖχη καὶ αἱ τάφροι κατὰ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς, οἱ ἐκτεταμένοι κῆποι τοῦ Σεργίου καὶ ἄλλων παλατιῶν, αἱ μεγάλα αὐλά καὶ τῶν βασιλικῶν τζαμιῶν, τὸ Ἰπποδρόμιον, καὶ τὰ τῆδε κάκεισε διεσκορπισμένα κοιμητήρια ἐπαισητῶς σμικρύνουσι τὴν ἔκτασιν τοῦ οἰκοσκεποῦς ἐδάφους.

Ἐξαιρέσει τῶν χερσαίων τεχνῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σοφίας, δὲν σώζονται νῦν εἰμὴ ἐλάχιστα λείψανα τῆς Βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς· τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅσας εἶδεν ὁ Γύλλιος, ὁ Σπὸν, καὶ ἄλλοι παλαιοὶ περιηγηταί, ἐξηφανίσθησαν. Τὸ ἀληθές ἐστὶν ὅτι οἱ Τούρκοι, ἀντὶ νὰ λατομῶσι, κατεκρήμνισαν τὰ Ἑλληνικὰ κτίρια, καὶ μετεχειρίσθησαν τὰ ἐξ αὐτῶν μάρμαρα εἰς ἰδίους αὐτῶν δημοσίους οἰκοδομὰς, οἷον τζαμιά, μιναρέδας, καὶ κρήνας, καὶ πρόσετι κατέκοψαν αὐτὰ εἰς ἐπιταφίους πέτρας.

Ἀπὸ τὰς 10 μεγίστας δημοσίας Κιστέρνας ἦτοι δεξαμενὰς τῆς πόλεως διαμένουσιν ἔτι, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος, ὅκτω, ἐξ ὧν κυριώτεραι εἶναι ἡ καλουμένη Βασιλικὴ, καὶ ἡ τοῦ Φιλοξένου. Ἡ πρώτη, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μὲ ὅλην τὴν τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων πολυτελείαν, κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς Ἁγίας Σοφίας, Γερῆ Πατὰν Σεραΐ κοινῶς καλουμένη, καὶ περιέχουσα ἕως τῆς σήμερον ἰκανὸν ὕδωρ. Δύναται δὲ νὰ περιγραφῆ ὡς ὑπόγειος λίμνη, ἐκτεινομένη ὑπὸ διαφόρους δόδους, καμαρωτὴν ἔχουσα στέγην ἐπιστηριζομένην εἰς 336 μαρμαρίνους κίονας. Ἡ δευτέρα, κειμένη κατὰ τὸ νῦν Φασλί Πασά, πλησίον τοῦ Ἰπποδρομίου, ὀνομάζεται κατὰ πλεονασμὸν Ἀσιατικὸν « ἡ ἐνὸς καὶ χιλίων κίωνων, » μολοντί δ' ἀριθμὸς ὄλων τῶν ἐν αὐτῇ κίωνων εἶναι 224· ἕκαστος τούτων εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ ὠραίων τινόντι καὶ συμμέτρων ὀλοκλήρων μαρμάρων, ἢ μᾶλλον ἐκ τριῶν χωριστῶν στήλων τεθειμένων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀλλήλων. Εἶναι δὲ χωρητικὴ, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν Ἀγγλοῦ τινός, 1,287,939 κυβικῶν ποδῶν ὕδατος· καὶ ἐπειδὴ ἡ συνήθης ἀνάλωσις τοῦ ὕδατος τὴν σήμερον εἶναι 287,678 ποδῶν εἰς 24 ὥρας, ἔπεται ὅτι ἡ δεξαμενὴ αὕτη, ἂν ἐπληροῦτο, ἤθελε χωρέσει πέντε ἢ ἕξ ἡμερῶν ὕδωρ δι' ὅλην τὴν πόλιν. Οἱ Γραικορωμαῖοι εἶχον αὐτὴν πλήρη, ὥστε νὰ χρησιμεύη ἐν καιρῷ πολιορκίας· ἀλλὰ τὴν εἶναι κατάξηρος, διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῇ χειροτέχνη τινές, τὸ μεταξὺν νήθοντες.

Ὁ μόνος διάκενος τόπος πάλαι καὶ νῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ κατὰ πλάτος καὶ κατὰ μῆκος ἐκτεταμένος, εἶναι τὸ ποτὲ λεγόμενον Ἰππικὸν Κίρκη, Ἰπποδρόμιον, καὶ τὴν σήμερον Τουρκιστὶ Ἀτ Μεϊδάν, ἔνθα ἐτελοῦντο οἱ Ἰππικοὶ καὶ γυμνικοὶ ἀγῶνες καὶ τὰ θεάματα τῶν Γραικορωμαίων· τοῦτο δὲ ἤρχισε μὲν

νὰ κτίξῃ ὁ τῆς Ῥώμης βασιλεὺς Σεῦρος, ὕστερον δὲ Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἀνεπλήρωσε καὶ ἐκαλλώπισε. Τοῦτο αἶμα ἦτο περιπεφραγμένον, καὶ εἰσήρχοντο εἰς αὐτὸ οἱ ἀγωνισταὶ καὶ οἱ φιλοθεάμονες διὰ τριῶν πυλῶν· ἐνδοθεν τοῦ Ἰπποδρομίου καὶ κύκλω αὐτοῦ ἦσαν στοαὶ, καὶ εἰς ἐκάστην αὐτῶν κλίμαξ μαρμαρίνη, δι' ὧν ἀνερχόμενοι ἐπὶ τὰ ἄνω οἱ θεαταί, καὶ καθεζόμενοι ἐπὶ τῶν βάθρων, θεώρουσαν τοὺς ἀγῶνας. Κατὰ κορυφὴν δὲ τῶν βάθρων πρὸς δυσμὰς ἦτον ἡ βασιλικοὺς καθέδρα, στηριζομένη ἐπὶ 24 κίονας ἐπιμηχίστους. Ἡ ἔκτασις τοῦ Ἰπποδρομίου ἐσμικρύνθη ταῦν, οὕσα τὸ μὲν μῆκος 250 ἢ 300 βημάτων, τὸ δὲ πλάτος περίπου 100· καὶ ἐξ ἐνός μὲν μέρους αὐτοῦ ἐκτίσθη τὸ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμέτ τέμενος, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τριῶν εἶναι ἀρχαῖά τινα κτίρια, ὡς ἐπιτοπιεῖστον ἡρειπωμένον. Ἀπὸ τὰς πολλὰς ποτὲ εἰς τὸ Ἰπποδρόμιον ἱσταμένας στήλας καὶ ἀγάλματα, καὶ ἄλλα σπάνια καὶ κάλλιστα ἔργα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, τὰ μὲν ἐκ χαλκοῦ οἱ Γαλλοβένετοι κυριεύσαντες τὴν πόλιν ἀνέλυσαν ἢ ἀφῆρπασαν, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα, μετὰ τὴν τελείαν ἄλωσιν, συνετριβήσαν καὶ ἐξηφανίσθησαν· παρέμειναν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων μνημείων τρία μόνον, τοῦτέστιν, ὁ τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου τετράπλευρος Ὀβελίσκος, ὁ τετράπλευρος λιθόκτιστος Κολοσσός, καὶ ἡ ὀφιοειδῆς τρικάρηρος χάλκειος Στήλη.

Ὁ Ὀβελίσκος εἶναι κατεσκευασμένος ἐξ Αἰγυπτιακοῦ λίθου, ὑπομέλανος ἐρυθροῦ χρώματος, κεκαλυμμένος δὲ μὲ ἱερογλυφικά ὁ στυλοβάτης, ἐφ' οὗ ἱσταται, ἔχει 15 ποδῶν ὕψος, αὐτὸς δὲ 7, ὅθεν ἀμφοτέρων ὁμοῦ τὸ ὕψος εἶναι ποδῶν 90. Ὁ στυλοβάτης εἶναι ἄλλου λαοῦ καὶ ἄλλης ἐποχῆς ἔργον, καὶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ ἡ βάσις ἄλλου τινός μνημείου ἀνήκοντος εἰς τοὺς αὐτοὺς τελουμένους ἀρχαίους ἀγῶνας. Ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν ἔχει Ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν, ἐπὶ δὲ πῆς ἀπέναντι Λατινικὴν ταύτην. Ἐκ τῶν φαινόμενων καὶ τοῦ στύλου καὶ τοῦ στυλοβάτου κρίνεται πιθανόν ὅτι ὁ Θεοδόσιος ἀνέστησε μόνον τὸν Ὀβελίσκον, μετακομίσας αὐτὸν ἐξ ἄλλου τινός μέρους τῆς πόλεως, ὅπου ἀνηγερέμενος ὦν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου, κατεβρίβη διὰ σεισμοῦ. Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μαρμάρων τούτων βλέπονται πρόστυποι γλυφαὶ τῆς πλεονεξιασίου καλλιτεχνίας, εἰκονίζουσαι δρόμους πεζῶν, ἵππων καὶ ἀρμάτων, ὡς καὶ διατητὰς, στρατιωτὰς, μουσικούς, ὀρχηστράς, κλπ. Ὁ Τουρνεφόρτιος καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος λέγουσιν ὅτι παριστάνονται καὶ τὰ μηχανικὰ ὄργανα, δι' ὧν τὸν Ὀβελίσκον αὐτὸν ἀνήγειραν· ἄλλοι ὅμως θετικώτατα βεβαιοῦσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει, οὐδ' ὑπῆρξε ποτὲ, τὸ ἐλάχιστον ἴχνος τοιαύτης παραστάσεως.

Οὐ μακρὰν τοῦ Ὀβελίσκου ἱσταται ἡ ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς μετακομισθεῖσα ὀφιοειδῆς τρικάρηρος καὶ ἐλιοειδῆς τὸ σχῆμα χάλκειος στήλη, ἣτις ὑπεστήριζε τὸν χρυσοῦν τρίποδα, ὃν οἱ Ἕλληνες, μετὰ τὴν εἰς τὰς Πλαταιὰς κατὰ τὸν Περσῶν νίκην, ἀνήθησαν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Τῆς στήλης ταύτης δὲν διαμένει εἰμὴ τὸ ἥμισυ τρισύνθετον τῶν ὄψεων περιπεπλεγμένον σῶμα· τὴν μίαν τῶν κεφαλῶν λέγεται ὅτι ἀπέτεμε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως ὁ μέγας δορικτῆτωρ Μεχμέτ ὁ Β'. διὰ σιδηρᾶς κοπίδος, ἢ πελέκει· αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἀπεκόπησαν διὰ νυκτὸς ἐν ἔτει 1700, καὶ ἐκλάπησαν.

Πλησίον τῆς χάλκειος στήλης ἀνυψοῦται ὁ τετράπλευρος Κολοσσός Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, συγκείμενος ὅλος ἀπὸ τετραγώνων λίθου, ἄριστα συνδεδεμένους, καὶ κεκαλυμμένους ποτὲ ἀπὸ κορυφῆς μέχρι βάσεως μὲ κεχρυσωμένους χαλκοῦ πλάκας. Αὐταὶ ἀπεσπάρθησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ ἤδη παρέμεινεν ἠκρωτηριασμένος ὡς γυμνὸς σκελετός. Ἡ βάσις ἔχει 10' ποδῶν πλάτος, καὶ τριῶν ὕψος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους· ὁ κολοσσὸς αὐτὸς ἔχει 8'

ποδῶν πλάτος, καὶ περίπου 120 ποδῶν ὕψος. « Τοσοῦτον ἡ συναρμογὴ τῶν λίθων ἐγένιν ἀκροσφαλῆς, » ἔγραφε τὸ 1824 ὁ συγγραφεὺς τῆς Κωνσταντινιάδος, « ὥστε οὐ διὰ πολλοῦ δύναται νὰ διαρκέσῃ ἀκλόνητος, » ἀλλὰ τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ἔκαμε πρὸ ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν ὁ Τουρνεφόρτιος, καὶ μ' ὄλον τοῦτο ἱσταται ἀκόμη, καὶ πιθανόν ὅτι θέλει ἱστασθαι ἀφοῦ τὰ περίετρα παλάτια καταρρέουσι πανταχόθεν καὶ ληρηνοηθῶσι.

Ἐπεται συνέχεια.

ΓΕΝΕΣΙΣ, ΠΡΟΟΔΟΣ, ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.

Πρώτη ἐποχὴ, μέχρι Ὀλυμπιάδος* 50 (580 π. Χρ.)

Αἱ πρώται ἀρχαὶ καὶ τὰ σπέρματα τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν διεδόθησαν παρὰ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας εἰς τὸν λοιπὸν δυτικὸν κόσμον. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς εἰρημένοις ἔθνεσιν ἡ τέχνη, ὡς ἐν γένει πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὑπῆρχε λίαν στάσιμος καὶ ὡσὰν χειρόδετος ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατροπαράδοτου συνηθείας. Διαπλεύσασα δὲ τὸ πέλαγος ἡ τέχνη καὶ ἀποβάσασα εἰς τὴν Εὐρώπην, ἤρην ἔθνος τῆς Ἰνδο-Γερμανικῆς φυλῆς εὐφυῆς καὶ φύσει φιλόκαλον, κατοικοῦν πρὸς τοῦτοις εἰς κλίμα εὐκραῆς, εὐμετρον καὶ εὐδαιμον, τὸ ὁποῖον ἔθνος ἐφαίνετο ὡσὰν προωρισμένον παρὰ τῆς θείας Προνοίας νὰ δεχθῆ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ οὐράνιου σπέρματος οὐ μόνον τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, καὶ νὰ ἀναφύσῃ ἐξ αὐτῶν, μετὰ πολλῶν αἰῶνων ὠδίνων, τὰ πλέον θαυμαστά ἄνθη καὶ τοὺς πλέον ὠραίους καρπούς. Τὸ ἔθνος τοῦτο ἦσαν οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ἕλληνες, ὡς μετὰ ταῦτα ἐκλήθησαν, ἢ, μὲ τὸ γενικώτερον τῶν διαφόρων ἀρχαίων ὀνομάτων των, οἱ Πελασγοὶ, κατόικον πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων τὰ πλεῖστα παράλια τῆς πρὸς χειμερινὰς ἀνατολὰς Εὐρώπης, ἤγουν τῆς κυρίως καλουμένης Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας ἢ μεγάλης Ἑλλάδος, τῆς ἐντὸς τοῦ Ἄλφους Ἀσίας, καὶ τὰς μεταξὺ τῶν εἰρημένων ἠπείρων νήσους. Οἱ Πελασγοὶ ἦσαν φυλὴ γεωργικὴ καὶ ποιμενικὴ, ἔχουσα ἤδη μονίμους ἑδρας, πόλεις τετελειωμένας, ναοὺς καὶ ἱερά· τὰ δὲ γράμματα, τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τὰ σπέρματα τῶν τεχνῶν, ἔλαβον διὰ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀφίξεως ἐποίκων τινῶν ἐξ Αἰγύπτου, Φοινίκης, καὶ Λυδίας, καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς μετὰ τῶν εἰρημένων τόπων ἐμπορικῆς σχέσεως, ἣτις θαυμασίως εὐκολύνεται διὰ τῶν πολλῶν ἐν μέσῳ κειμένων νήσων.

Διὰ τὰ ἄνω εἰρημένα οὐδὲν θαυμαστόν, ἐὰν οἱ βασιλεῖς καὶ ἀνακτες τῶν Πελασγικῶν ἐκείνων φυλῶν πρώτιστα ἤδη, εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, ἐπεχείρουν μεγάλας οἰκοδομὰς, ἐκτίζον ἐρυμνὰς ἀκροπόλεις, καὶ ἔχον οἰκίας (ἀνάκτορα) ἰκανῶς μεγαλοπρεπεῖς, κατὰ μίμησιν τῆς παρὰ τοῖς ἀνατολικῶς ἔθνεσι πολυτελείας· οὐχ ἦντο δ' ἐφιλοτιμούντο νὰ ἐπιδεικνύωσι τὰ πλοῦτη των εἰς λαμ-

* Τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος συμπίπτει μὲ τὸ 776 π. Χρ.

πρὰ καὶ πολυτίμητα ἔργα τῆς τεκτονικῆς, εἰς οἰκιακὰ σκευῆ, ὄπλα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἄμα δὲ τῇ τοῦ Πελασγικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μεταβολῇ, ἤρξατο καὶ ἡ τέχνη νὰ λαμβάνῃ ταχύτεραν καὶ εὐτυχέστεραν ἐπίδοσιν. Διὰ τῆς τῶν Ἡρακλειδῶν καλουμένης καθόδου εἰς τὴν Πελοπόννησον, οἱ Δωριεῖς, καταγόμενοι ἐκ τῶν ὀρέων τῆς βορείου Ἑλλάδος, γίνονται ἡ δυνατωτέρα τῶν Ἑλλήνων φυλὴ· καὶ τὴν φυλὴν ταύτην ἐχαρακτήριζεν ἐξουχὸς τις τάσις ἐπὶ τὸ εὐρυθμον, τὸ σεμνόν, τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀξιοπρεπές. Τὸ ἰδίωμα τοῦτο τοῦ χαρακτῆρος τῆς Δωρικῆς φυλῆς φανεροῦται καὶ διὰ τῆς εἰκαστικῆς τέχνης εἰς τὸν καλούμενον Δωρίον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς κόσμον, ὅστις, καίτοι μεταφυτευθεὶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου, διευτυπώθη ὅμως καὶ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῶν Δωριέων, συμφώνως μὲ τὴν παιδείαν των, μὲ τὸ Δωρίον πολίτευμα, τὴν Δωρίον μουσικὴν, τὰς Δωρίους χορείας καὶ ὠδὰς. Ὑστερον δὲ τῆς Δωρίου ἀρχιτεκτονικῆς, πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς, ἐγεννήθη ἡ Ἰόνιος τῶν ναῶν ἐργασία, ἣτις, οὕσα ἰλαρωτέρα, τρυφερωτέρα, καὶ πολυτελεστέρα, ἀντιστοιχεῖ πάλιν μὲ τὸ ζωηρότερον, γυναικωδέστερον, καὶ ἀθρότερον ἔθνος τῆς Ἰωνικῆς φυλῆς, ἣτις καὶ διὰ τὴν γαιονίαν ἤδη ὑπέκειτο μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιβροχὴν τῆς τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν τέχνης.

Ἡ κυρίως εἰδωλοφυγικὴ τέχνη, ἣτις εἰσῆλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀνεπτύχθη ὁμοῦ μὲ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξε μὲν ἰδίως τῆς θρησκείας, κατασκευάζουσα εἰδῶλα (ζόανα) διὰ τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς λατρείαν, καὶ ἀκολουθοῦσα εἰς τοῦτο αὐστηρῶς τὸν παραδεδομένον τύπον· ἤρξατο δὲ πρώτιστα ἤδη νὰ καλλωπίξῃ καὶ τὰ χρεῖωδη σκευῆ, οἷον ὄπλα, ἀσπίδας, θρόνους, τρίποδας, κτλ. Καὶ δὲν λείπουσιν οὐδὲ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τεκμήρια ὅτι ἐφίετο ἤδη μείζονος ἐλευθερίας, ἀπεργαζομένη καὶ ἀνδριάντας καὶ πρόστυπα ἔργα δι' ἄλλους παρὰ τοὺς ἀπλῶς θρησκευτικούς ἢ βιωφελεῖς σκοπούς. Μόνης τῆς γραφικῆς τὰ δημιουργήματα ἔμειναν ἔτι πολλὴν καιρὸν ὑποδεδεῖστερα τῶν πλαστικῶν ἔργων, δύσμορφα καὶ ἄγροικα.

Δευτέρα ἐποχὴ, ἀπὸ Σόλωνος μέχρι Κίμωνος καὶ Περικλέους.

Ὀλυμπ. 50-80, πρ. Χρ. 580-460.

Περὶ τὴν 50ην Ὀλυμπιάδα, καὶ ἐν μέρει ἔτι πρότερον, συνέβησαν διάφοροι ἐξωτερικαὶ περιστάσεις, αἵτινες ἀπεδείχθησαν ἐπιτηδευοὶ καὶ ὠφέλιμοι διὰ τὴν πρόοδον τῆς τέχνης. Αἱ μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐμπορικαὶ τε καὶ πολιτικαὶ σχέσεις ἔλαβον νέαν ζωὴν, ἀφοῦ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Αἰθιοπικῆς δυναστείας ἡ γῶρα αὕτη ἔγινε πάλιν εὐπρόσιτος εἰς τοὺς ξένους· Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἰδρύθησαν ἐν Αἰγύπτῳ (Ναύκρατις, Ὀλ. 6) καὶ ἐν Λιβύῃ (Κυρήνη, Ὀλ. 37)· ὁ φιλέλλην βασιλεὺς Ψαμμήτιχος εἶχε (Ὀλ. 27, 2) στρατὸν μισθοφόρων Ἰώνων καὶ Καρῶν, καὶ ὁ ἀντάρτης Ἄμασις (Ὀλ. 5—2, 363, 3) ἦτον ὡσαύτως φιλέλληνας καὶ φίλος τοῦ Πολυκράτους. Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ἐμισθολο-

φόρον Έλληνες παρά τῷ Χαλδαίῳ Ναβονάσσαρ (Ὀλ. 44), καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Λυδίας, ὁ Ἄλυάττης καὶ ὁ Κροίσος (Ὀλ. 55, 1 — 58, 3), ἐπηρώτων τὰ χρηστήρια τῆς Ἑλλάδος, διέπεμπον ἀνάθηματα εἰς Δελφούς καὶ εἰς ἄλλα ἱερά, καὶ συνεισέφερον εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐν Ἐφέσῳ ναοῦ. Πρὸς τούτους ἤκμαζε τότε τὸ ἐμπόριον τῆς Κορίνθου, Αἰγίνης, Σάμου, Μιλήτου, καὶ Φωκαίας· ὁ χρυσὸς τῆς Ἀσίας εἰσέρρεεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ πλοῦτος εἶναι πατὴρ τῆς τέχνης, καθὼς ἡ θρησκεία εἶναι μήτηρ αὐτῆς. Μεγάλως δὲ ἐβοήθησαν τὴν τέχνην καὶ οἱ κατασταθέντες τότε πολυλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος τύραννοι (διότι τὸ μοναρχικὸν πολιτεύμα ὑπῆρξε πανταχοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν εὐνοικώτερον εἰς τὴν πρόοδον τῶν τεχνῶν, ἢ ἡ δημοκρατία), οἵτινες ἠθέλησαν διὰ μεγάλων ἔργων νὰ ἀπασχολήσωσι τὴν προσοχὴν, τὰς χεῖρας, καὶ τὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἐξωτερικῶν περιστάσεων· βαθύτεραι δὲ καὶ γονιμώτεραι αἰτίαι τῆς τῶν τεχνῶν προόδου ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἀναπτύξει καὶ προόδῳ τοῦ ἐθνικοῦ βίου τε καὶ χαρακτῆρος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐπικὴ ποίησις, ἥτις προητοίμασε καὶ ὡσπερὶ διεπόνησε τὴν μυθολογίαν διὰ τὴν εἰκαστικὴν, κυρίως τὴν πλαστικὴν τέχνην, σχεδὸν ἐξηγητήθη περὶ τὴν 50ην Ὀλυμπιάδα· ἐξ αὐτῆς δὲ ἀναφύονται ἢτε λυρική καὶ ἢ σκηνικὴ ποίησις, αἵτινες ἔχουσι πλείονα συγγένειαν μετὰ τῆς γραφικῆς. Ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ ὀργανιστικὴ, ἐξασκούμεναι ἐπὶ πλεόν, ἐπεδείκνυον εἰς τοὺς τεχνίτας τὰ κάλλιστα προπλάσματα εἰς τὰ ἀπεικονίσματά τῶν· μάλιστα ἀφοῦ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας πρῶτοι οἱ σταδιοδρόμοι (Ὀρσιππος ὁ Μεγαρεὺς, Ὀλ. 15), μετὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πύκται καὶ παλαισταὶ ἤρξαντο νὰ ἀγωνίζωνται δι' ὅλου γυμνοῦ, καὶ ἀφοῦ οἱ εἰκονικοὶ ἀνδριάντες τῶν νικησάντων ἀθλητῶν ἤρξαντο νὰ ἀναβέττονται εἰς Ὀλυμπίαν καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ἐν ᾧ καὶ ἐνίκησαν σχήματι. Ἐκδυομένη οὕτως ἡ τέχνη τὰ δεσμὰ τῶν παλαιῶν πατροπαράδοτων ἀνατομικῶν κανόνων καὶ τῶν καθιερωμένων διὰ τῆς συνηθείας σχημάτων καὶ τύπων, ἀναγκαζομένη δὲ νὰ σπουδάσῃ ἀκριβῶς καὶ νὰ μιμηθῇ εἰκονικῶς αὐτὴν τὴν φύσιν, μετ' ὀλίγον μετένευχε τὴν ἐλευθερίαν ταύτην καὶ ἐπὶ τὰ τῶν θεῶν τε καὶ ἡρώων ἀγάλματα. Ἐνῶ λοιπὸν μέχρι τότε τὰ πλεῖστα ἀνάθηματα ἐν τοῖς ἱεροῖς τῶν θεῶν ὑπῆρξαν ἔργα τεκτονικὰ, οἷον κρατῆρες, τρίποδες, λυχνόχοι, κτλ., ἀπὸ τοῦδε ἤρξαντο οἱ ναοὶ νὰ πληρῶνται ἀγαλμάτων καὶ ἀνδριάντων τῶντι ζωηρῶν καὶ μιμουμένων τὴν ἀλήθειαν τῆς φύσεως.

Παρατηρητέον ὅμως, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ εἰς τὰς προόδους τῆς οὐδέποτε πηδᾷ, ἀλλ' αἰεὶ προχωρεῖ βιάδην. Ἐπομένως ἐγένετο καὶ τῆς εἰκαστικῆς τέχνης ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου καὶ στασίμου ἱερατικοῦ ῥυθμοῦ τῆς Δαιδαλείου σχολῆς ἐπὶ τὸ φυσικώτερον, ἂν καὶ ταχέως, οὐχὶ ὅμως διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν καὶ βαθμηδόν· ὅθεν ἐφ' ἱκανὸν ἔτι χρόνον παρατηροῦν-

ται ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτῆς ὑπόλοιπα ἔγνη τῆς ἀρχαίας αὐστηρότητος καὶ τῶν δεσμῶν τῆς παλαιᾶς ἐργασίας. Μ' ὅλα ταῦτα εἶναι αὕτη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν διευτυπώθησαν αἱ ιδέαι, οἱ ἰδανικοὶ χαρακτῆρες τῶν δημιουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης· τὰ πλαστικὰ σχήματα τῶν θεῶν καὶ ἡρώων, οἷον ἦσαν προσεσχεδιασμένα ἐν τῇ ἐπικῇ ποίησει, μετενέχθησαν εἰς τὴν εἰκαστικὴν τέχνην· τὰ παλαιὰ τυπικὰ καὶ ἀκίνητα ζόνα, ὡσάν διαθερμανθέντα καὶ ἐμπνευσθέντα παρά τῆς ποίησεως, ἔλαβον ζῶν καὶ κίνησιν· ὁ τύπος ἔμεινε μὲν, ζωογονούμενος δὲ παρά τῆς ιδέας, ἐπέτυχεν ὀρίων εὐρυτέρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ τεχνίτης ἐκινεῖτο καὶ περιστρέφετο μετὰ μείζονος ἐλευθερίας. Αὕτη εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς αὐστηρᾶς καὶ σεμνῆς ἐργασίας· καὶ αὕτη ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ, διὰ νὰ γεννηθῇ ἐξ αὐτῆς ἡ ὠραία καὶ σεμνὴ ἐργασία, κατὰ τοὺς φιλοσοφικοὺς ὅρους τοῦ Βιηγελευμένου.

Τρίτη ἐποχὴ, Ὀλυμπ. 80-III, πρ. Χρ. 460-336.

Ἀπὸ Περικλέους μέχρι Ἀλεξάνδρου.

Οἱ Περσικοὶ πόλεμοι ἐξύπνισαν καὶ διήγειραν ἐν τῇ Ἑλλάδι τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα, καὶ ἐδειξαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν δυνάμιν τῶν. Αἱ Ἀθηναίαι, καὶ διὰ τὴν φύσιν τῶν κατοίκων τῶν, καὶ διὰ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως προωρισμένοι νὰ γίνωσι τὸ κέντρον τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας, ὠφελοῦνται μετὰ μεγίστης δεξιότητος καὶ δραστηριότητος ἐκ τῶν περιστάσεων, καὶ κυριεύουσαι, ὑπὸ πρόσχημα συνεχῶς πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμου, τὰς τε χρηματικὰς συνεισφοράς καὶ τὴν στρατιωτικὴν δυνάμιν τῶν πλείστων περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος Ἑλληνίδων πόλεων, γίνονται ἡ πρωτίστη δυνάμις τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἀπόκλισιν τῆς ἡγεμονίας, ἥς οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστερήθησαν διὰ τῆς ἀναρμόστου διαγωγῆς τοῦ Πausανίου, ὁ δίκαιος Ἀριστείδης προσδιορίζει τὸν συμμαχικὸν φόρον μόνον εἰς 460 τάλαντα κατ' ἔτος, τὸ δὲ κοινὸν ταμεῖον εὕρισκετο ἐν τῇ ἱερᾷ Δῆλῳ. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα κηζήθησαν οἱ φόροι εἰς 600, καὶ πάλιν ὕστερον εἰς 1200 τάλαντα· καὶ ὁ Περικλῆς μεταφέρει (Ὀλ. 79, 3) τὸ ταμεῖον εἰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε ἤρξαντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μεταχειρίζονται τὰ κοινὰ ταῦτα χρήματα εἰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν χρεῖας, κυρίως εἰς μεγάλας οἰκοδομὰς. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται ἀπέβλεπον, αἱ μὲν εἰς τὸν τειχισμὸν τοῦ ἄστεως καὶ τοῦ Πειραιῶς· αἱ δὲ εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπικόσμησιν τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας διὰ ναῶν, στοῶν, καὶ ἄλλων δημοσίων κατασκευασμάτων.

Ἰπηρετοῦσα τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐκείνων καὶ ἐνταυτῷ χαριστάτων ναῶν ἢ εἰκαστικὴ τέχνη, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ τότε δημοκρατικοῦ πνεύματος («τῆς ἰσηγορίας» κατὰ τὸν Ἡρόδοτον) καὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, ἀπεδύθη τὰ δεσμὰ τῆς ἀρχαίας σκληρότητος, καὶ γινομένη αἰεὶ ἑαυτῆς κρείττων, ἀνυψώθη εἰς τὸ ἄκρον τῆς τελειότητος, ἰδίως ἐπὶ τῆς προστασίας τοῦ

Περικλέους, διὰ τοῦ μεγάλου Φειδίου καὶ τῶν μαθητῶν του. Διετῆρει δὲ καὶ τότε εἰσέτι ἔγνη τινὰ τῆς παλαιᾶς καὶ αὐστηρᾶς σεμνοπρεπείας, ἀπεγομένη κατ' ἀρχὰς ἐτι τῆς θορυβώδους παραστάσεως τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ Ἀττικὴ σχολὴ τῆς πλαστικῆς ὑπερίσχυσε μετ' οὐ πολὺ ἐν ταῖς πλείσταις Ἑλληνικαῖς χώραις· μολονότι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ, μάλιστα ἐν Ἄργει, διὰ τοῦ Ἀγελάδα καὶ Πολυκλείτου, ἤκμαζεν ἀξιόλογον πλαστῶν ἐργαστήριον. Ὡσαύτως προῆλθε καὶ τῆς γραφικῆς ἡ ἐπίδοσις ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τεχνιτῶν τῶν περὶ Πολύγνωτον τὸν Θάσιον.

Ἀλλὰ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος οὐ μόνον διέκοψε τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο εἰρημένων σχολῶν τῆς πλαστικῆς, καὶ ἠφάνισε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν δυνάμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἀλλὰ, τὸ χειρίστον, (συνεπιλαθομένης εἰς τοῦτο κατὰ πολὺ καὶ τῆς λοιμώδους νόσου), διέσφειρε καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθνη αἰσθημάτων τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων, καὶ ἰδίως τῶν Ἀθηναίων. Ἀντὶ τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους ἀνεφάνισαν ἐν τῇ Πνυκί ἀνάξιμοι δημαγωγοὶ, ὁ βυρσοδέψης Κλέων, ὁ λυχνιοπότης Ἰπέρβολος, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι· εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον λαμβάνουσιν αἱ ἐταῖραι αἰεὶ μείζονα ἐπιρροήν· ὁ παθητικώτατος Εὐριπίδης μετὰ τῶν λεπτῶν ῥήσεων καὶ γλαφυρῶν γνωμιδίων του προτιμᾶται τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους· εἰς τὴν τραγωδίαν ἢ ἀρχαία σόφρων λυρική ἐξοκέλλει εἰς ἀγαλνιώτους διθυράμβους· ἡ μουσικὴ ἀπομακρύνεται τοῦ πρῶτον αὐστηροῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῆς σοφιστικῆς τις διαλεκτικῆς νομίζεται ὁ κολοφὸν τῆς ἐλευθερίου παιδείας· ἡ παλαιὰ εὐρυθμὸς καὶ σύμμετρος εὐγλωττία καταπτᾷ εἰς περισσότερον καὶ παθητικὴν ῥητορικὴν. Ὀμοῦ δὲ πᾶσι τούτοις φθίρεται καὶ ἡ ἀρχαία περὶ τὰ ἐξωτερικὰ κινήματα τοῦ σώματος εὐσημισμένη καὶ εὐκοσμία· καὶ ἐνῶ ἐν τῷ Περικλεῖ ἐτι ἐπαινεῖται «προσώπου σύστασις ἄθρυπτος εἰς γέλωτα, καὶ πραότης πορείας, καὶ καταστολὴ περιβολῆς πρὸς οὐδὲν ἐκταραττομένη πάθος ἐν τῷ λέγειν», ὁ Κλέων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν εἰσηγάγον ἐπὶ τὸ βῆμα «τὸ τὴν χεῖρα ἔξω ἔχειν» καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐμπαθῆ καὶ βίαια σχήματα.

Ἡ ζωηρὰ ἔκφρασις καὶ σωματικὴ παράστασις τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς μετενέχθη καὶ εἰς τὰς εἰκαστικὰς τέχνας, ὥστε αὗται περὶ τὴν 100 Ὀλυμπιάδα καὶ ὕστερον (διὰ Σκόπα, Πραξιτέλους, Ζευξίδους) ἀνυψώθησαν μὲν εἰς τὴν ἀκροτάτην βαθμίδα τῆς προσφουῶς μιμήσεως οὐ μόνον τῶν σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν καὶ ἠθῶν, συνάμα δὲ ἤρξαντο ν' ἀποδύονται καὶ τὴν ἀρχαίαν εὐρυθμίαν καὶ σεμνότητα καὶ αἰδῶ (οἱ πορνογράφοι). Ἀλλὰ οἱ συγγοὶ καὶ ἀλλεπάλληλοι πόλεμοι, ἢ ἐξασθένεισι καὶ παράλυσιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἢ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ ἀσωτία καὶ ἢ περὶ ἐφημέρους ἠδονὰς δημόσιος δαπάνη, ἰδίως ἐν Ἀθήναις (τὸ θεωρικόν), ἐμπόδισαν μεγάλας ἐπιχειρήσεις, καὶ ἀρῆκαν τὴν τέχνην ἀνευ προστατῶν (πλὴν

τοῦ Κόνωνος καὶ τοῦ Λυκούργου)· ἕως ὅτου περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐφεξῆς ἐποχῆς οἱ Μακεδόνες βασιλεῖς ἀνέτειλαν ὡσάν νέοι εὐεργετικοὶ ἀστέρες ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος τῶν τεχνῶν. Αὕτη δὲ ἡ μεταβολὴ συμμετέβαλε καὶ τῆς τέχνης τὸ πνεῦμα, ὡς προμηθύουσιν ἤδη φαινόμενά τινα περὶ τὰ τέλη τῆς προκειμένης περιόδου.

Τετάρτη ἐποχὴ, ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μέχρι ἀλώσεως Κορίνθου.

Ὀλυμπ. III—158, 3 (πρ. Χρ. 336—146.)

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ἐν Χαίρωνείᾳ μάχης, ἢ τέχνη, μὴ εὐρίσκουσα πλέον ἱκανὴν ἐμφύχων καὶ τροφήν εἰς τὰς παλαιὰς μητροπόλεις τῆς, παρεδόθη κατ' ἐξοχὴν καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν νικητῶν. Διαβάσα δὲ καὶ αὕτη, μετὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων του, εἰς τὰ ἐνδοτέρα τῆς Ἀσίας, ἀπέδειξεν ἐκεῖ τὰ θαύματά της. Μεγάλαι πόλεις ἐκτίσθησαν ἐν ταῖς χώραις τῶν βαρβάρων δι' Ἑλλήνων ἀρχιτεκτόνων· οἱ πάτριοι τῶν Ἑλλήνων θεοὶ ἀφιέρθησαν εἰς νέους καὶ μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς· καὶ αἱ αὐλαὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκίδων, τῶν Περσῶν βασιλείων καὶ ἄλλων ἀνάκτων, παρεῖχον ἀπεράντους ἀσχολίας εἰς τεχνίτας παντὸς εἶδους. Διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας παρετάθη μὲν, νοερῶς τε καὶ πραγματικῶς, ὁ ὀρίζων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης· ἀλλὰ συγχρόνως ἐγεννήθη καὶ ἐν αὐτῇ, ἢ μάλλον ἀνεπτύχθη ἐπὶ πλεόν, ὁ ἔρωσ τῶν κολοσσαίων ἔργων καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολυτελείας, καὶ τοῦτο οὐκ ἀνευ βλάβης τῆς αὐτάρκους εὐρυθμίας καὶ ἀγνῆς καλλιῆς τῆς ἀρχαίας ἐργασίας. Ἡ δὲ θρησκεία ἐγένετο καὶ ἐνταῦθα πάλιν σῶτερα τῆς τέχνης, κωλύουσα τὴν ἐντελῆ μίξιν καὶ συγγώνευσιν της μετὰ τῆς τέχνης τῶν βαρβάρων. Ἐν τοῖς πλείστοις τῶν νέων ἐκείνων βασιλείων τῆς Ἀσίας διετηρήθη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ὁ χωρισμὸς τοῦ ἀρχαίου ἔθνους, τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ ὑπηκόων βαρβάρων· κατὰ τὴν Αἴγυπτον, π. γ., περιωρίζετο τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον σχεδὸν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ὀλίγας ἄλλας παραθαλασσίους πόλεις, καὶ μόνον ὀλίγοι τινὲς θεοὶ τῶν ἀλλοφύλων, ὡς ὁ Σέραπις καὶ ἡ Ἴσις, ἠξιώθησαν ὑποδοχῆς καὶ λατρείας παρά τῶν Ἑλλήνων. Τὰ δὲ κύρια σχολεῖα καὶ ἐργαστήρια τῆς τέχνης, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἢ πάτριος ἐστία της, ἔμεινον ἐτι ἐν τῇ Ἑλλάδι, οἷον ἐν Σικυονί, ἐν Ἀθήναις, καὶ ἀλλαχοῦ.

Τοιαύτη ἦτον, ὡς ἐν συνόψει, ἡ τύχη τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἐποχὴν. Κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἐξέτεινεν, ἐπὶ τῶν πτερυγῶν τῆς νίκης, τὴν ἐπικρατείαν της ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην· πραγματικῶς δὲ ἤρξατο ἐνταυτῷ νὰ παρακμάζῃ καὶ νὰ παρανθῇ. Ἡ τέχνη δὲν ἐνεψυχοῦτο πλέον ὑπὸ τοῦ καθαροῦ καὶ νεανικοῦ πνεύματος τῆς φιλοτιμίας ἀμιλλῆς καὶ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ, καθὼς εἰς τὰς ἡμέρας τῆς αἰφνιδίας καὶ θαυμαστῆς ἐπιδόσεώς της μετὰ τὰ Περσικά· οὐδὲ ὑπεθάλαπτο ἐτι ὑπὸ τοῦ φιλοπάτριδος ἐνθουσια-

σμοῦ, ὅστις εἰς τὰς ποτὲ ἐλευθέρως πόλεις τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν ἐν τῶν πρωτίστων ἐλατηρίων τῆς ἀλλ' ὑπεδουλώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀτομικῶν προστατῶν, καὶ ἠναγκάζετο πολλάκις νὰ ἐκπληροῖ τὰς ἀπειροκάλους καὶ ἐφημέρους φαντασίας των, ὡς ἐν τὰς συνόδους, τὰ συμπίσια, καὶ ἄλλας αὐλικὰς ἐορτὰς καὶ τελετὰς τῶν βασιλέων, ὅπου ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐδαπανῶντο μέγιστα ποσότητες χρημάτων, καὶ ἀπητητεῖτο μᾶλλον ἐξωτερικὴ πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια, ἢ ἐσωτερικὴ καλλονὴ καὶ τελειότης τῶν ἔργων. Ὄταν δὲ ἡ εἰκαστικὴ τέχνη παραιτῆται τοῦ δημιουργεῖν μόνιμα καὶ ἐν ἑαυτοῖς καλὰ μνημεῖα, καὶ καταβαίνει εἰς ἐκπλήρωσιν ἐφημέρων φαντασιῶν, τότε ἀποδύεται τὸν θεῖον αὐτῆς χαρακτήρα, καὶ κατανατᾷ βάναντος δούλην.

Ἐκτός δὲ τῶν εἰρημένων ἐξωτερικῶν καὶ πολιτικῶν αἰτιῶν τῆς ἀρχομένης φθορᾶς καὶ πτώσεως τῆς τέχνης, συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἐσωτερικαὶ καὶ ὀργανικῶς ἀναγκαῖαι. Ὑπάρχει γενικῶς νόμος εἰς τὴν φύσιν τοῦ παντός, ὅτι πᾶν γινόμενον ἔχει μίαν μόνον νεαρὰν ἡλικίαν, καὶ ταύτην βραχεῖαν. Πᾶν γινόμενον, ἀφοῦ φθάσῃ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ τελειότητός του, κατὰ τοῦτον τὸν φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον θεσμὸν ἀρχεται νὰ καταβαίνει πάλιν. Διαμένει ἴσως ἰκανὸν χρόνον ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης ἐκείνης βαθμίδος, καὶ μόνον βραδέως καὶ ἀνεπαισθήτως ἀρχεται νὰ καταρρέπῃ· ἀλλὰ βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν προχωρεῖ καὶ δὲν ἀνυψοῦται πλέον, καὶ ὅτι ἐξ ἄπαντος καὶ κατ' ἀνάγκην ὀφείλει νὰ καταβαίνει. Ὁ νόμος οὗτος ἰσχύει ἐπὶ παντός ὀργανικοῦ καὶ φθαρτοῦ ὄντος, ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων κατ' ἐλάχιστους, καὶ ἐπὶ ἐθνῶν ὀλοκλήρων ἰσχύει δὲ οὐχ ἤττον καὶ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ὄντων, καὶ ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς. Τὰ γράμματα, ἡ ποίησις, αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία τινὸς ἐθνους, ἔχουσι τὴν νεότητα, τὴν ἡβην, τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν, καὶ τὸ γῆρας των· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ εἰκαστικαὶ δημιουργίαι. Τὴν γενικὴν ταύτην τύχην συνεμερίσθη καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ τέχνη. Διαμείνασα πολὺν χρόνον οἰνοῖ εἰς τὰ σπάρτανα τῆς πατροπαράδοτου ἀρχαίας ἐργασίας, ἔκαμε κατὰ τὴν δευτέραν ἐποχὴν (οὕτως εἶπεῖν τὴν νεότητά της) ταχεῖας καὶ θαυμαστάς προόδους, καὶ ἔδειξε κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πραξιτέλους ὄλον τῆς τὸ ὄριμον κάλλος καὶ τὴν ἀνδρικὴν βώμην· νῦν δὲ πλησιάζει ἤδη τὸ γῆρας, μακροθεν μὲν καὶ κατ' ἀρχὰς σχεδὸν ἀνεπαισθήτως, ἀλλ' ὅμως πλησιάζει. Ὁ κύκλος τῶν ἀληθῶς προοδευτικῶν ἐφευρέσεων καὶ τῶν ἐνδεχομένων ἐπινοημάτων καὶ δημιουργημάτων σχεδὸν εἶχε συμπληρωθῆν· οἱ κορυφαῖοι ἐκάστου κλάδου τῆς τέχνης εἶχον φανῆν, ὥστε νέα ἐπίδοσις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ· καὶ οἱ Ἕλληνες ὀφείλον νὰ εὐχαριστῶνται, ἂν ἠδύνατο νὰ διατηροῦσι τὴν τέχνην εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει στάσιν. Ἀλλ' ἀντὶ τοῦτου αἱ τότε πολιτικαὶ περιστάσεις, μολονότι

κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν ὀφελίμοι καὶ εὐμενεῖς, διέσφειραν μᾶλλον τὴν τέχνην, καὶ ὑπερερεθίζουσαι τὰς δυνάμεις αὐτῆς καὶ τὴν φιλοτιμίαν ἐπὶ τὸ παράγειν αἰετὶ νέον, ἐξησθῆνσαν αὐτὴν καὶ ἐπετάχθησαν τὴν ἀρχὴν τῆς πτώσεώς της. Μὴ δυναμένη πλέον νὰ ἐπιδίδῃ καθ' ὕψος καὶ κατὰ βάθος, ἐπέδωκεν εἰς τὸ πλάτος, καὶ οὕτω κατήνησε νὰ παραλύηται. Τότε ἤδη ἤρξαντο αἱ ἀπὸ τῶν κανόνων τῆς τέχνης παρεκτροπαὶ, καὶ ἡ θῆρα καινοφανῶν μορφῶν καὶ αἰετῶν ἐπινοημάτων, ὧν τὴν ὁμάδα ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐποχὴν ὡς Ῥωμαϊκὴν ἐργασίαν.—Ἀλλὰ καθὼς στερεὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα οὐχὶ τόσον εὐκόλως βλάπτεται καὶ παντελῶς φθειρεται ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, οὕτως ἀντίεχε καὶ τὸ ὑγιὲς καὶ Ῥωμαλέον σῶμα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον, καὶ τὰ δημιουργήματά της ἔμειναν ἔτι ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας σπουδῆς καὶ θαυμασμοῦ ἀξία.

[Ἐκ τοῦ Ἐγγειριδίου τῆς Ἀρχαιολογίας τῶν Τεχνῶν, ὑπὸ Α. Ῥοσσίου.]

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΣΠΙΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.
(Συνέχεια. Ἰδε Σελ. II--16.)

Μετὰ βραχίον ἀπὸ Ἐνζελίου εἰς Μπιρὲ-Μπαζάρ. Ἡ πόλις Ῥέστι. Πληθυσμὸς καὶ οἰκία αὐτῆς. Ὁ διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας. Ὁ τῆς Περσικῆς κυβερνήσεως τρόπος τοῦ ἀπονέμειν τὰ ὑπουργήματα. Ὁ Πρίγκιψ Γιαγγιά Μιρζά. Ἐπίσκεψις πρὸς αὐτόν. Μουλάδες συναντηθέντες ἐν τῇ οἰκίᾳ του. Ἀλλόκοτοι ἰδέαι τῶν Περσῶν περὶ Ἑλλάδος καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα.

ΔΙΑ νὰ ὑπάγῃ τις εἰς τὴν πρωτεύουσαν Ῥέστι, συντομώτερον καὶ ἐνταυτῷ προσφορώτερον δρόμον δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἐπιβιβασθῇ εἰς ἀκάτιον, καὶ νὰ περάσῃ πρὸς τὸ ἀντικρυ μὲρος τοῦ κόλπου, ἢ περὶ τοῦ μίλια ἀπέχον τοῦ Ἐνζελίου. Προτιμώμεντες καὶ ἡμεῖς τὸ μέσον τοῦτο μᾶλλον παρὰ τὴν διὰ ξηρᾶς πορείαν, ἀναμέσον δασῶν καὶ ἀπεράντων λιμνῶν, ἐμισθώσαμεν λέμβον, ὅπου καὶ ἄλλοι ταξειδιῶνται, Πάρδοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμίται καὶ Ἀρμένιοι καὶ Γάταροι καὶ λοιποὶ, περὶ τοὺς εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν, συνεπιβιβάσθέντες μετ' ἡμῶν, ἐπεσωρεύθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μόλις ἠδύνατο νὰ καθίσωσι· καὶ οὕτως ἐξεπλεύσαμεν τὴν πρωΐαν, μολονότι ἡ ἄκρα τῆς θαλάσσης νηνεμία, καὶ τὸ υπεργέμισμα τοῦ πλοιαρίου μας, προεμήνουσαν βραδυτάτην τὴν διάβασιν. Ἐν* τοσοῦτῳ ἀπεμακρύνθημεν κατ' ὀλίγον τὸν λιμένος κοπηλατοῦντες, καὶ ἀναμένοντες τὴν ἐσθρινὴν αὔραν, διὰ ν' ἀναπαύσασμεν τὸ ἱστίον μας. Ὅπισθεν ἡμῶν, τὸ Ἐνζελίον ἐφαίνετο ἤδη ἐξ ὀλοκλήρου ἐσκασιμένον ἀπὸ τὰ εἰς τὴν προκυμαίαν ἰστάμενα παραλλήλους πλοῖα, καὶ ἀπὸ τοῦς εἰς τὰ περίεῖς αὐτοῦ δρυμῶνας καὶ κήπους κιτρῶν· τὸ δὲ στόμιον τοῦ λιμένος ἔγινεν ἄφαντον, καὶ ὡς συνηνωμένον μὲ τὴν στερεάν. Ἡ θλάσις ἔπειτα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, παράξασα τὴν ὀφθαλμοπλανίαν*, ἔκαμε τοὺς δύο ἡμικυκλίους ἰσθμοὺς, τοὺς σχηματίζοντας τὸν κόλπον, νὰ ἐμφαίνωνται εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν ὡς διακεκομμένα διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων νησιῖα, ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων διεσπῶτα, καὶ ὡς ἐπὶ τῶν κρυσταλλοειδῶν καὶ διαφανεστάτων ὑδάτων ἀπρηρημένα. Τινὰ μὲν, πραγματικῶς ὑπάρχοντα, καὶ ἀκανονίστως ἀλλὰ

* Ὁ συγγραφεὺς ἔγνωσε τὸν κατοπτρισμὸν, Γαλλιστὶ mirage.

χαριέντως πως τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κόλπου στίζοντα, ἀνατανεκλῶντο μετ' ὄλων τῶν ὀλημανούτων ἄλσων των εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ ἐστιλβωμένον κάτοπτρον, τὸ ὁποῖον πνεύσις ἀέρος δὲν ἐρρύτιδου, ἀλλὰ μόνον ἐτρατάτετο ὑπὸ τοῦ συνεχοῦς καὶ βραδέος πατάγου τῶν κωπῶν, καὶ ὑπὸ τῆς λοξοδρομικῆς καὶ μακρᾶς αὐλακος, τὴν ὁποῖαν ἐσκαπτεν ἡ τρόπις τοῦ πλοιαρίου. Μεγαλοπρεπέστερον ὅμως θέαμα παρίστατο ἐμπροσθεν ἡμῶν· τὰ κύκλω ὑψηλὰ ὄρη τῶν Ἀλποῦν, μετὰ τῶν χιονοσκεπᾶτων καὶ τηλαυγῶν κορυφῶν των, διέκοπτον ἀγχιτρόφος πως τὸν ὄριζοντα, καὶ διὰ τοῦ ποικιλομόρφου τῶν εἰς τὰς ῥίζας αὐτῶν ἐπισεσωρευμένων προβλήτων λόφων καὶ βράχων παρῆγον εἰκόνα ἀπεριγράπτου κάλλους, μὲ θεατρικὸν ἐπικόσμημα ἰκανῶς παρεμφέρουσαν. Αἱ δὲ πλευραὶ τῶν ὄρεων, δεχόμεναι βέματα φωτός ἐκ τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, ἦσαν περιειλυμένα μὲ ἀτμόν τινα διαυγέστατον καὶ πορφυροβαφῆ, ὃ ὁποῖος, γινόμενος ἀνεπαισθήτως λευκόχρους, διεσκαδάζετο καθ' ὅσον ἀνυψοῦτο ὃ τῆς ἡμέρας ἀστήρ. Ὁ ἰδὸν τὰς λίμνας τῆς Ἐλβετίας δύναται νὰ συλλάβῃ ἰδέαν τῶν ὀρειότητων τοῦ κόλπου τοῦ Ἐνζελίου. Ἐκπλήττεται δὲ τόσῳ μᾶλλον ὃ ὀδοιπόρος, καθ' ὅσον δὲν περιμένει εἰς τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας, τὰς ὁποίας ἡ φαντασία του ἴσως παριστάνει εἰς αὐτὸν ἀγρίαις καὶ ἀμοίρους παντὸς κάλλους, τοιαύτας μεγαλοπρεπεῖς σκηνὰς καὶ ἐντυπώσεις ζωηρὰς τῆς φύσεως, αἵτινες δὲν ἀπαντῶνται εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ τῆς Περσίας μέρη, ἀποκληρωμένα ὀλοτελῶς ζωγραφικῶν θέσεων καὶ τῆς πλουσιοπαροῦ βλαστήσεως τοῦ Γηλανίου.

Φθάσαντες εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, Μπιρὲ-Μπαζάρ, εἶδαμεν στίφην ἀναριθμητῶν ἐνύδρων πτηνῶν, ἄτινα, πτοηθέντα, ἀνεπέτασαν μὲ φρικτὸν κρότον, σχηματίζαντα ἐπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν πεπικνωμένους νεφέλας. Ἐντεῦθεν ἔως εἰς τὴν σκάλαν τῆς κωμοπόλεως Μπιρὲ Μπαζάρ εἶναι εἰς παρασάγγης· ἀλλ' ὃ εἰσπλοῦς ἔνδον τοῦ ποταμοῦ, στενοῦ ὄντος καὶ ἐλικοειδοῦς, γίνεται ἐπίπνοος διὰ τὰς λέμβους, ὅταν ἦναι φορτωμένοι, καὶ μάλιστα ὅταν αἱ βροχαὶ, αὐξάνουσι τὰ ὑδάτα, καθιστῶσι τὸ βέμμα ὀρητικώτατον. Ἡ σκάλα αὕτη εἶναι τὸ μέρος, ὅπου ἀράζουσι τὰ πραγματείας φέροντα πλοιαρία· ἀπᾶς δὲ ἀποβιβάσθαισι, πέμπονται εἰς Ῥέστι ἐπὶ τῶν νώτων ἀρχοφόρων ζώων. Ἡ πόλις αὕτη ἀπέχει ἀπὸ Μπιρὲ Μπαζάρ παρασάγγας δύο· ἀλλ' ἡ ὁδὸς εἶναι αὐτόχρονη καὶ βόθροι καὶ ἀλλεπάλληλα λιμνία, ὅπου οἱ ἴπποι βυθίζονται μέχρι τραχήλου. Πιστὴ εἰς τὸ πολιτικὸν τῆς σύστημα ἡ Περσικὴ κυβερνήσις, δὲν ἐπέτρεψε ποτε εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου τὴν διόρθωσιν τοιοῦτου ἀνγκηαίου δρόμου, φοβουμένη μὴ ἦθελον ὀφελθῆν οἱ Ῥῶσοι ἐκ τούτου καὶ εἰσβάλλειν εἰς Ῥέστι.

Ἡ μεγαλόπολις αὕτη εἶναι τοποθετημένη ἀναμέσον τῶν δασῶν εἰς τρόπον, ὥστε τότε μόνον ἐμπορεῖ τις νὰ γνωρίσῃ ὅτι ἐφθασεν, ὅταν εὐρεθῇ εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν αὐτῆς. Πρὸ τῆς πανούλους τοῦ 1831, ἤτις ἐμάστισε τὰ τρία τέταρτα τοῦ λαοῦ τῶν νοτιοδυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Κασπίας, τὸ Ῥέστι ἦτο μία τῶν σημαντικωτέρων καὶ πλουσιωτέρων πόλεων τῆς Περσίας· ὃ δὲ πληθυσμὸς αὐτῆς ἀνέβηκε τότε περὶ τὰς 80,000. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τῆς ὀλεθροῦ ἀσθενείας ἐστερηθῆ ἴλων σχεδὸν τῶν κατοίκων της. Μέρος ἐξ αὐτῶν, καταλιπόντες τὰ πάντα, κατέφυγον ἐξω τοῦ Γηλανίου, φέροντες μετ' ἑαυτῶν τὸ σπέρμα τῆς ἐπιδημίας, ἀφ' ἧς οἱ πλείστοι ἀπέθνησκον μεταδίδοντες καὶ εἰς ἄλλους τὸ θανατηφόρον μίασμα· οἱ δὲ ἀφειθθέντες εἰς τὴν βούλησιν τῆς Προνοίας, ἢ κατ' αὐτοὺς εἰς τὴν εἰμαρμένην, καὶ κἀνὲν προφυλακτικὸν μέσον μὴ λαβόντες ἐν τῇ χώρᾳ πρὸς περιστάσιν τοῦ κακοῦ, ἔγιναν ἄπαντες παρανώματα αὐτοῦ. Πρὸς τὴν πανούλης δὲν ἔχκαμε τοσαύτην θραυσίαν, ὅσην ἐδῶ. Ὑπὲρ τὰς 200,000 ἀνθρώπων ἐθερίσθησαν εἰς μόνην τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Γηλανίου. Δώδεκα ἔτη παρῆλ-

θον ἤδη ἀπὸ τῆς φρικτῶδους ἐκείνης καταστροφῆς, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τῆς γενικῆς ἐξοντώσεως τοῦ λαοῦ, καὶ μολονότι ἡ ἐπαρχία καθήμεραν προοδεύει, καὶ ἐπανορθοῦται ἀπὸ τὰ ἐρείπιά της, καὶ χιλιάδες οἰκογενειῶν Θάτων* ἀλλάθθεν μετενάστευσαν, καὶ κατῶκησαν ἐνθάδε, οἰκειοποιούμενοι τὰς ἐγκαταλειφθείσας γαίας, καὶ καταγινομένοι εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτῶν, καὶ αἰχμαλώτων μαῦροι πάντοτε ἀγοράζονται ἐξωθεν, καὶ προσεπαύζανται ὃ λαὸς μὲ θαυμαστὴν ταχύτητα, μ' ὅλα ταῦτα, τὰ ἔργα τῆς φθορᾶς δὲν ἐξέλειψαν εἰσέτι ὄλως διόλου, οὔτε ὃ λαὸς ἐφθασεν ἀκόμη νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὸ ἦμισυ κᾶν τοῦ τότε ὑπάρχοντος ἀριθμοῦ.

Σήμερον τὸ Ῥέστι κατοικεῖται μόνον ἀπὸ 20 ἕως 25,000 ἀνθρώπων λευκῶν τε καὶ μαύρων· ἡ πόλις ἔχει μεγίστην ἔκτασιν, ἀλλὰ τὸ ἦμισυ αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ ἐρείπια κατηδαφιμένον οἰκοδομῶν, μένοντα ὡς τεκμήριον τῆς προτέρας ἀνθηρᾶς καταστάσεώς της. Καθὼς τὸ κλίμα, τὰ προϊόντα, καὶ ἡ φυσικὴ πρόσοψις τοῦ τόπου εἶναι ἀνόμοια τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Περσίας, οὕτω καὶ αἱ πόλεις διαφέρουσι καθ' ὅλα τῶν λοιπῶν πόλεων τοῦ Ἰρανού. Ἐδῶ πλέον δὲν φαίνονται αἱ ἀργιλλώδεις ἐκείναι οἰκίαι ἀχαρίτως καὶ ἀσχημῶς κατασκευασμέναι, μὴ ἔχουσαι πατώματα μήτε παράθυρα πρὸς τὰς ῥύμας βλέποντα, καὶ ἁμοιάζουσαι ἐξωτερικῶς φυλακὰς μᾶλλον παρὰ οἰκητήρια ἀνθρώπων· ἀλλ' αὐταὶ εἰν' ἀπ' ἐναντίας πλίνθιναι μὲ πάτωμα καὶ ὀπάεδον, αἰθρὴν ἢ ἡλιακὸν κύκλω αὐτῶν ἔχουσαι, καὶ θυρίδας πλατείας καὶ ὑψηλὰς, αἵτινες ἐν καιρῷ τῶν καυσῶνων ἀφίνονται ἀνεφγμέναι διὰ νὰ διαυλωνίζεσθαι ἀενάως ὃ ἀήρ. Ἐξωθεν δὲ κρεμαίζονται πέπλα λευκὰ ἐν εἴδει παραπετασμάτων, διὰ ν' ἀπελαύνουσι τὰς φλογεράς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, καὶ νὰ ἐμποδίζωσι τὰ τολμηρὰ καὶ βέβηλα ὄμματα τῶν διαβαινόντων, ὥστε νὰ μὴ διευθύνωνται πρὸς τὰς γυναικὰς ἢ τὰς ἐσωτέρας οἰκιακὰς πράξεις. Αἱ οἰκίαι ἔχουσι κεραμίδια στέγην ἐκτός τινων ἀχυροσκεπᾶτων, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουσιν εἰς πτωχοῦς. Αἱ ἀγοραὶ, ἂν καὶ ὄχι πάντοτε τακτικά, εἶναι λιθόστρωτοι, καὶ αἱ πλατεῖαι ἀπὸ δένδρα περίε καταφύτοι.

Τὸ Ῥέστι εἶναι ἡ καθέδρα τοῦ πρίγκιπος Γιαγγιά Μιρζά, ἐνὸς τῶν ἑκατὸν υἱῶν τοῦ Φεαλίχ Σάχ· ὃ βασιλοπάις οὗτος, καίτοι τὸν τίτλον ἔχων γενικοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας, εἶναι ὅμως ἐξ ὀλοκλήρου στερημένος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἧτις δίδεται εἰς ὑπάρχον βασιλικὸν, πάντῃ ἀνεξάρτητον τοῦ πρίγκιπος, ὑπεύθυνον δὲ ὄντα τῶν πράξεών του μόνον ἐνώπιον τῆς διορισάσης αὐτὸν κεντρικῆς κυβερνήσεως. Ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶναι εἰς τὸ ἄκρον ἐπιθυμητὴ, καὶ παρὰ τῶν Χανιδῶν καὶ ἄλλων αὐλικῶν μετὰ σπουδῆς αἰτουμένη· διότι ἐδῶ ἐμποροῦν νὰ πλουτήσωσι ταχύτερον παρ' εἰς οἰανδήποτε ἄλλην τῆς Περσίας χώραν. Οἱ διαμιλλώμενοι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς ἀποφασίζουσι χρηματικὰς θυσίας οὐκ ὀλίγας εἰς δωρήματα πρὸς τὸν πρῶτον βεζιρῆν καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργοὺς· ὃ τὰ πλείεστα δὲ προσφέρων προτιμᾶται φυσικῷ τῆι λόγῳ πάντοτε. Οὕτως ἀπολαμβάνονται ὅλα τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα εἰς Περσίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς αἰσχροκερδοῦς ἀπεμπολήσεως εἶναι ἄλλως τε γενικόν, καὶ μεταχειρίζονται αὐτὸ πάντες ἐκεῖνοι, οἵτινες, ἐπιβρόηον ἢ ἐξουσίαν τινα ἔχοντες, ἐμπορεύονται μὲ θσας δυνάμει νὰ διαθέσωσιν οἱ ἴδιοι ἢ νὰ προμηθεύσωσιν εἰς ἄλλους δημοσίους θέσεις. Ὁ αἰτῶν ὑπουργήματι τι ἐν Περσίᾳ θεωρεῖ αὐτὸ, ὁποῖου βαθμοῦ καὶ ἂν ἦναι, ἀναλόγως τῶν τακτικῶν καὶ μάλιστα ἀτάκτων εἰσοδημάτων, ὅσα λογαριάζει ὅτι ἔχει ἐξ αὐτοῦ ν' ἀπολαύσῃ, οὐδέποτε δὲ κατ' ἀναλογίαν τῆς προσωπικῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς τιμῆς του, τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ ν' ἀπο-

* Ἰδε Ἀποθ. Τόμ. 6, Σελ. 57, εἰς τὸ περὶ Ἀφγανιστᾶν ἄρθρον τοῦ κυρίου Α. Σέψη.

κτῆση, ἢ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὅποια δύναται νὰ κάμη εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν τοιαῦτα αἰσθήματα εἶναι ἄγνωστα εἰς τοῦ Πέρσου τὴν ψυχὴν. Ὁ ἐγωϊσμός, ἡ βυπαρὰ φιλοκέρδεια, ἡ ἀρπαγὴ, κατεύθύνουσι μόνον τοὺς διαλογισμοὺς καὶ τὰ ἔργα του. Ἄλλα δὲν ἀρκεῖ ἢ πρῶσις τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων ὑπάρχει καὶ τι ἄλλο παραδοξότερον. Ὁ προτιμηθεὶς διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταβληθεῖσαν μεγαλύτεραν ποσότητα ἀργυρίου, κινδυνεύει πολλάκις νὰ ἐξωσθῆ ἐπονειδίστως ἀπὸ τὴν θέσιν του· διότι, ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, ἀντίζηλός τις ἀπόκρυφος καὶ δεξιὸς προβάλλει προσφορὰν σημαντικωτέραν, καὶ προτιμώμενος ὑποσκελίζει αὐτόν. Ἡ κυβέρνησις, ὁσάκις λαμβάνη χρήματων, προστρέχει εἰς τὸ μέσον τοῦτο, βιάζουσα τοὺς κατέχοντας πολιτικὰς θέσεις καὶ ἄλλα ἀξιώματα νὰ μεταγοράσωσιν αὐτὰ, δωροδοκοῦντες ἐκ νέου τὸν Σάχ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ὁ Ἀγὰ Μαχομέτ-Χάν, ὁ εὐνοῦχος, ἐπόλει τὰ μεγαλύτερα ὑποκείμενα τῆς αὐτῆς, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὑπουργοὺς του, εἰς ἄλλους ἀδελφούς καὶ ἀξιωματικούς, ὑποχρεῶν αὐτοὺς οὕτω νὰ πληρώνωσιν ἀδρὰ λύτρα, εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ἐκκενούμενα. Μετὰ δὲ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῶν ἐπέστρεφον πάλιν εἰς τὰς προτέρας θέσεις των.

Σπάνιον εἶναι νὰ ἀφίηται ὁ διοικητὴς τοῦ Γηλανίου ἐπέκεινα τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων χρόνων εἰς τὴν ἔδραν του. Μετὰ παρέλευσιν τῆς διορίας ταύτης, ἐπειδὴ φρονεῖται κοινῶς ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐπεωύρευσε πλοῦτη, δασμολογῶν καὶ προστιμῶν κατὰ τὴν Περσικὴν συνθήειαν, καὶ ὑποκλέπτων ἀπὸ τὰ δημόσια, ἀποτίθεται προσκαλούμενος δὲ εἰς Τεχεράν, θλίβεται καὶ αὐτὸς ἐπὶ τέλους ὡς διάβροχος σπόγγος, καὶ ἀποστερεῖται τῶν καρπῶν τῶν πολυειδῶν καταχρήσεων καὶ ἀρπαγῶν του. Ἔχει πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ ἀμετάρπτον σύστημα ἢ κυβέρνησις νὰ μὴ ἐκλέγη ποτὲ τοὺς δικητὰς τοῦ τόπου μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν, ὅσον πλούσιοι καὶ ἐκυστικαὶ ἤθελον εἶσθαι αἱ προσφοραὶ καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῶν αἰτητῶν. Τὸ παράδειγμα τοῦ Χεδαγέτ-Χάν δικαιοῦναι μέχρι τινὸς τὰς ὑποφίας καὶ τὴν πρόνοιάν της. Ὁ βρῆθεις Χάν, χρηματίας ἐπαρχὸς ἢ μάλλον Σατράπης τῆς χώρας, ὅπου καὶ ἐγεννήθη, πρὸ τοῦ Ἀγὰ Μαχομέτ Χάν, εἶχεν ἀποκτήσειν ἄπειρα πλοῦτη καὶ μεγάλην δύναμιν. Εἰς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῆς γενικῆς ἀναρχίας, διάφοροι τῆς Περσίας χῶραι, ὑπὸ φυλάρχων διοικούμεναι, ἀπειτιναζον τὸν ζυγὸν τῶν σφετεριστῶν τῆς υπερτάτης ἐξουσίας, κηρυχθεῖσαι ἀνεξάρτητοι· ὁ Χεδαγέτ-Χάν ἐστάθη εἰς τῶν πρώτων, οἵτινες ἀνήγειραν τὴν σημαίαν τῆς ἀντάρσεως. Ὅταν δ' Ἀγὰ Μαχομέτ Χάν ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον, καὶ καθυπέταξε τοὺς διάφορους τοῦτους ἀποστάτας, ἐπέστρεψε τὴν προσοχὴν του τότε εἰς τὸ Γηλάνιον, καταδυναστευόμενον παρὰ τοῦ Χεδαγέτου, ὅστις, μακρὰν τοῦ νὰ ὑποταχθῆ, ἠτοιμάζετο νὰ ἀντισταθῆ καὶ εἰς τὰς στελλομένας κατ' αὐτοῦ πολεμικὰς βασιλικὰς δυνάμεις. Δυσαρεστηθέντες τέλος οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου ἐναντίον τοῦ αὐστηροῦ των Σατράπου, καὶ παρακινούμενοι ἀφ' ἑτέρου μέρους ὑπὸ τῶν ἀπασταλμένων τοῦ εὐνοῦχου, κατεδίωξαν αὐτὸν εἰς Ἐνζελί, ὅπου καὶ ἐφρονεῖτο, ἐνῶ κατέφευγεν εἰς βασιλικὸν Ῥωσσικὸν πλοῖον ἀραγόμενον εἰς τὸν λιμένα.

Ὁ Πρίγκιψ Γιαγγιὰ Μιρζὰς εἶναι νέος τριακοντούτης, εὐχαρις καὶ εὐπροσήγορος, ἀλλὰ κεχαλαρωμένων καὶ ἀκολάστων ἡθῶν, ἔκδοτος εἰς τὸ ἄκρον εἰς τὴν φιλοσοσίαν, καὶ ἐξησθενημένος ἀπὸ παντοίας κακῆς ἕξεις καὶ καταχρήσεις σωματικὰς. Ὁ οἶνος, ὅσον ἰσχυρὸς καὶ ἂν ἦναι, δὲν προξενεῖ πλέον τὴν ἐπιθυμητὴν εἰς αὐτὸν μέθην, (διότι οἱ Πέρσαι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, οἰνοποτοῦσι μέχρι ὅτου πέσωσιν εἰς παντελῆ κραιπάλην καὶ ἀναισθησίαν), ἀλλ' ἀπαιτοῦνται πνεύματα δρακτικώτερα, καθὼς τὸ οἶνονπνευμα, βακίον, βούμι, καὶ τοιαῦτα ἄλλα καυστικὰ ποτὰ, πρὸς ἀναζωπύρησιν

τῶν ἀμβλυθέντων αἰσθητηρίων του. Τὸ χαρέμιόν του σύγκειται ἀπὸ γυναικας 20, καὶ συνειθίζει νὰ συζευγῆται εἰς γάμον μίαν φορὰν τὸν χρόνον, καὶ νὰ κάμη νέας πυχλακίδας ὅπου ἀπαντᾷ κοράσια τῆς ἀρεσκείας καὶ δρέξεώς του. Τὰ πλείεστα ὅμως αὐτῶν συλλέγονται εἰς τὰ χωρία, μεταξὺ τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν. Ἄξιος υἱὸς τοιοῦτου πατρὸς ὁποῖος ἦτον ὁ Φεταλῆ-Σάχ, ὅστις ὑπερέβη κατὰ τὴν ἡδυπάθειαν καὶ αὐτὸν τὸν Σαρδανάπαλον! Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ὁ τῆς Περσίας πρῶην βασιλεὺς εἶχεν ὑπὲρ τὰς πεντακοσίας γυναίκας, καὶ ὅτι ἡ ἀπογονὴ αὐτοῦ εἶναι ἀναρίθμητος.

Ὅταν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν Γιαγγιὰν Μιρζὰν, μετὰ τὸν συνῆθη χαιρετισμὸν, ἠρώτησε τὸν εἰσαγωγέα μου ἐὰν ἤμην Ῥώσος, Φρεγγῆς (Γάλλος), ἢ Ἰγγλῆς· οὔτε Ῥώσος εἶμαι, τὸν ἀπεκρίθη, οὔτε Φρεγγῆς, οὔτε Ἰγγλῆς, ἀλλὰ Γιουανῆς, (Ἴων), ὅσομα μὲ τὸ ὅποιον οἱ Πέρσαι γνωρίζουσι τοὺς Ἕλληνας. Μεταξὺ τῶν πολλῶν περιπτώτων ἦσαν καὶ τινες Μουλάδες, οἱ ὅποιοι, ἀκούσαντες τὴν λέξιν Γιουανῆ, ἔβλεπον ἀλλήλους μὲ τρόπον ἐκπληκτικόν, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως πολλὰ κωμικόν. Ἡ ἐκπληξίς των αὐτῆ προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι φρονοῦσι γενικῶς ὅτι τὸ Ἴουαν, ἢ Ἴωνία, ἦτο τόπος πάλαι τοποθετημένος εἰς τὸ Σιρβάν (Ἀλβανίαν), πλησίον τῆς Βακοῦ, καὶ ὅτι κατεποντίσθη ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην, ἐξ αἰτίας, δὲν ἐξεύρω, ποίων ἀλλοκότων φιλονεικιῶν, τὰς ὁποίας ἔπλασαν οἱ Πέρσαι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πλάτωνος. Τοιαύτην ἔχοντες δοξασίαν δὲν εἶναι παράδοξον ἐὰν ἔμειναν ἐκθαμβοὶ, βλεπόντες ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀνθρωπων κάτοικον ἀνυπόρακτο τόπου. Ἀφοῦ δ' ἐγὼ ἐβεβαίωσα τοὺς καλοὺς Μουλάδες, ὅτι τὸ ἀληθὲς Ἴουαν ὑπάρχει ἕως σήμερον, εἰς ἐξ αὐτῶν, εἰδημονέστερος, φαίνεται, τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας, λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι ἀνέγνωσέ ποτε, ὅτι ὑπάρχει τινόντι καὶ δευτέρον Ἴουαν πρὸς τὴν δύσιν, σύνορον τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, καὶ ὅπου ἦνθησαν οἱ φιλόσοφοι Ἀριστοῦν, Ἐπλατοῦν, καὶ Βοκράτ· (Ἀριστοτέλης, Πλάτων καὶ Ἰπποκράτης)· ἦτο δὲ πατὴρ καὶ τοῦ Φίλιππου, πάππου τοῦ Ἰσκαντέρ (Ἀλεξάνδρου). «Καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Ἀλεξάνδρου» τὸν εἶπα, «υἱοῦ, καὶ ὄχι, καθὼς λέγεις, ἐγγόνου τοῦ Φιλίππου.» Ὁ σοφολογιώτατος ὁμοῦ Μουλᾶς, ἀναλαλάζων, ἤρχισε νὰ διηγῆται λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ δορικτήτορος Μακεδόνας καθ' ὃν τρόπον ἐνοθεύθη παρὰ τῶν συγγραφέων Περσῶν, οἵτινες, θελήσαντες νὰ ἐξαλείψωσι τοῦ τόπου των τὸ ὄνειδος τῆς ξένης κατακτήσεως, μετέπλασαν τερατωδῶς πῶς τὰ ἱστορικὰ γενόμενα. Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας, εἶπεν ὁ Μουλᾶς, ἦτον αὐτόχρημα Πέρσης, διότι ἦτο γέννημα καὶ θρέμμα τῆς πατρίδος μας. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἠττηθεὶς εἰς μάχην παρὰ τοῦ Δαρείου, ὑπεχρεώθη κατὰ τὰς συνθήκας νὰ πληρῶνῃ εἰς αὐτὸν ἐτήσιον φόρον, καὶ νὰ δώσῃ πρὸς τὸν ἴδιον τὴν θυγατέρα του εἰς γάμον. Αὕτη ὁμοῦ, ὁμῆν ὀζώδη ἐκ τοῦ στόματος ἀποπέμψουσα, μετεπέμψθη πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν πατέρα της, ἔγκυος οὕσα τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐλθὼν οὗτος εἰς ἡλικίαν, καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν Περσῶν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀταδέλφου του Δαρείου τοῦ δευτέρου, ἀνέκτησεν εὐκάλως τὴν πατρικὴν του κληρονομίαν, θέσας ἐπὶ κεφαλῆς του τὴν βασιλικὴν τιάραν. Ἀπαντες ἐδῆλωσαν τὴν συναίνεσίν των εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μουλᾶ· ἐγὼ δ' ἐσιώπησα, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐμβῶ εἰς περισσοτέραν ἀμφισβήτησιν εἰς τόπον τοσοῦτον ἀνάρμωστον, καὶ μὲ ἄνδρα μεγίστην ὑπόληψιν σοφοῦ ἔχοντα μεταξὺ τῶν ὁμοίων του.

[Ἡ Συνέχεια καὶ τὸ Τέλος ἐν τῷ προσεγεῖ Ἀριθμῷ.]